MENETELMÄARVIOINTI

Itla arvioi lapsille ja alle 23-vuotiaille nuorille sekä heidän perheilleen suunnattujen mielenterveyttä edistävien psykososiaalisten menetelmien vaikuttavuutta. Arvioon vaikuttavat menetelmänkuvaus ja vaikuttavuusnäyttö. Lisätietoja arvioinnista saat tämän katsauksen liitteestä 3, arviointioppaasta (Merikukka ym., 2025) ja verkkosivuilta itla.fi/menetelmapankki

Tämä ja muut vaikuttavuusarviot ovat luettavissa myös Kasvun tuki -menetelmäpankissa.

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Menetelmää käyttävä ammattilainen ja menetelmän kotipesän, Turun yliopiston Lastenpsykiatrian tutkimuskeskuksen, edustaja ovat tarkistaneet menetelmää koskevat yksityiskohdat.

KiVa Koulu -ohjelman vaikuttavuuden arvio

– systemaattinen kirjallisuuskatsaus (2. arvio)

TIIVISTELMÄ

Johdanto: Koulukiusaaminen on yleistä niin Suomessa kuin muualla maailmassa lasten ja nuorten keskuudessa. Kiusaaminen on ryhmäilmiö, joka on tahallista, tiettyyn oppilaaseen kohdistuvaa harmin tai haitan aiheuttamista (Sainio ym., 2018; Salmivalli ym., 2018a, 2018b). Kiusaaminen voi olla sanallista, sanatonta tai fyysistä, ja se voi tapahtua kasvotusten tai verkossa. KiVa Koulu -ohjelma on koulukiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja siihen puuttumiseen tähtäävä menetelmä, jota voidaan käyttää 7–16-vuotiaille oppilaille kouluissa. Koulun henkilökunta voidaan kouluttaa KiVa Koulu -ohjelman käyttäjiksi työntekijöiden koulutustaustasta riippumatta, ja se tarjoaa konkreettisia keinoja kiusaamisen ehkäisemiseen ja siihen puuttumiseen koulun arjessa. Ohjelman mukaisesti koulun arjessa pidetään säännöllisiä KiVa-oppitunteja ja muodostetaan kouluun KiVa-tiimi, joka käyttää menetelmää ja ratkoo kiusaamistilanteita koulussa. KiVa Koulu -ohjelmaan kuuluu opettajan opas, jossa oppituntien sisältö on kuvattu havainnollistavasti, sekä osallistuville oppilaille monipuolisia materiaaleja, jotka sisältävät esimerkiksi ryhmätyöskentelyä ja digitaalisen oppimisympäristön.

Tavoite ja tutkimuskysymys: Tässä systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa arvioidaan KiVa Koulu -ohjelman vaikuttavuutta tutkimuskirjallisuuden perusteella. Katsaus vastaa kysymyksiin: Miten tarkasti KiVa Koulu -ohjelma on kuvattu? Onko Suomessa käytössä olevalla KiVa Koulu -ohjelmalla tutkimusnäyttöön perustuvaa vaikuttavuutta koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä ja kiusaamisen vähentämisessä?

Aineisto ja menetelmät: Systemaattinen kirjallisuushaku tehtiin PCC-hakustrategialla (*Population, Concept, Context*), joka kohdistui kysymykseen: Mitä tutkimusta KiVa Koulu -ohjelmasta on tehty? Hakusanoina käytettiin seuraavia: P = alakouluikäiset, yläkouluikäiset, opettajat, vanhemmat; C = KiVa Koulu. Konteksti (C) jätettiin pois hakutulosten liiallisen rajaamisen välttämiseksi. Ensisijaisena kiinnostuksen kohteena haussa olivat menetelmästä tehdyt vaikuttavuustutkimukset. Kirjallisuushaku tehtiin kuuteen viitetietokantaan: MEDLINE, APA PsycInfo, CINAHL, ERIC, Web of Science ja Scopus. Lisäksi suomenkielisiä julkaisuja haettiin Finna.fi-palvelusta, ja hakua täydennettiin manuaalisella haulla. Menetelmäkuvauksen tarkkuus käsikirjoissa sekä muissa kotipesän ylläpitämisessä kirjallisissa materiaaleissa arviointiin.

Tulokset: Menetelmän kehittäjät ovat kuvanneet KiVa Koulu -ohjelman hyvin, siitä löytyy kattavasti materiaalia, siihen on tarvittaessa tarjolla tukea koulutuksen jälkeen ja ohjelman tavoitteet on määritelty selkeästi. Ohjelmaan kouluttautuminen ja sen käyttö on kuvattu tarvittavalla tarkkuudella. Ohjelman teoriatausta ja käyttöönottoon liittyvät kustannukset on kuvattu melko yleisesti. Verrattuna koulujen tavanomaiseen kiusaamisenvastaiseen toimintaan KiVa Koulu -ohjelmalla havaittiin sen tavoittelemia myönteisiä vaikutuksia 7–16-vuotiaiden lasten ja nuorten kiusaamisen vähentämisessä niin oppilaiden itsensä kuin vertaisten raportoimana. Vaikuttavuusnäyttöä ohjelmasta raportoitiin niin suomalaisissa kuin ulkomaisissa tutkimuksissa. Tutkimusten vaikuttavuusnäyttö oli vahvaa, ja kiusaaminen väheni systemaattisesti erityisesti itseraportoidun kiusatuksi joutumisen osalta (OR = 1,15–1,93; 95 % lv 1,04–2,38; *d* = 0,14–0,38), kun taas itseraportoidun toisten kiusaamisen suhteen (OR = 1,34–1,69; 95 % lv = 1,07–2,48) tulosten merkitsevyydessä oli hieman enemmän vaihtelua tutkimusten välillä. Ohjelman vaikuttavuus näkyi vahvimmin nuoremmilla oppilailla, kun taas vanhempien oppilaiden osalta näyttö oli ristiriitaista. Ohjelmalla raportoitiin olevan suotuisia vaikutuksia kiusaamiseen liittyviin taustailmiöihin, kuten kiusaamiseen liittyviin asenteisiin ja empatiaan kiusatuksi joutunutta kohtaan.

Vaikuttavuusarvio: Katsauksen perusteella KiVa koulu -ohjelma on hyvin kuvattu menetelmä, josta on kattavasti vaikuttavuustutkimusta. Vaikuttavuusnäyttöä ohjelmalla on 7–16-vuotiaiden lasten kiusatuksi joutumisesta ja toisten kiusaamisesta sekä joistakin kiusaamiseen liittyvistä taustailmiöistä, kun niitä verrattaan kouluissa tapahtuvaan tavanomaiseen kiusaamisenvastaiseen toimintaan.

5/5

Vahvan vaikuttavuusnäytön menetelmä

JOHDANTO

Itla arvioi lapsille ja alle 23-vuotiaille nuorille sekä heidän perheilleen suunnattujen psykososiaalisten menetelmien vaikuttavuutta. Arvioitavien menetelmien eli esimerkiksi interventioiden, toimintamallien ja ohjelmien tavoitteena on edistää lasten ja nuorten mielenterveyttä ja hyvinvointia tai ehkäistä ja hoitaa varhaisessa vaiheessa heidän mielenterveysongelmiaan. Lisäksi Suomessa käytössä olevien menetelmien tulee perustua ihmistieteisiin liittyvään teoriaan, teoreettiseen malliin tai viitekehykseen ja olla linjassa lapsen oikeuksien sopimuksen kanssa.

Tässä systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa arvioidaan Kiva Koulu -ohjelman (jatkossa myös KiVa-ohjelma) tutkimusperustaista vaikuttavuutta eli sitä, miten paljon ja minkä tasoista vaikuttavuusnäyttöä menetelmästä on.

Arvioinnin lähtökohdat

Kiusaaminen on ryhmäilmiö, ja KiVa-ohjelman verkkosivuilla ja oppaassa kiusaaminen määritellään sellaiseksi toiminnaksi, jolla tietylle oppilaalle aiheutetaan tahallisesti ja toistuvasti harmia tai haittaa ja jossa kiusatun on vaikeaa puolustaa itseään (Sainio ym., 2018; Salmivalli ym., 2018a, 2018b). Toiminta voi olla sanallista, sanatonta tai fyysistä, ja se voi tapahtua kasvotusten tai verkossa. Tyypillinen tapahtumapaikka kiusaamiselle on koulu, sillä siellä lapset viettävät suuren osan päivästään ryhmässä.

Koulukiusaaminen koskee päivittäin useita lapsia ja nuoria niin Suomessa kuin muualla maailmassa. Suomalaisessa Kouluterveyskyselyssä (THL, Tilastoraportti 44/2025) kiusaamiskokemukset olivat yleisiä etenkin perusopetuksen oppilailla. Viikoittaista kiusaamista oli kokenut 4.–5.luokan oppilaista lähes joka kymmenes lapsi ja 8.–9. luokan oppilaista pojista 9 prosenttia ja tytöistä 7 prosenttia. Nämä luvut vastaavat keskimäärin kansainvälisesti raportoituja lukuja kiusaamisesta, vaikkakin vaihtelu eri maiden ja eri-ikäisten lasten välillä on melko suurta (Cosma ym., 2024). Kiusaamista tapahtuu kasvotusten tapahtuvan kiusaamisen lisäksi myös verkossa. Nuorisorikollisuuskysely (Suonpää ym., 2024) kartoitti 9.-luokkalaisten kokemaa verkossa tapahtuvaa kiusaamista, ja 16 prosenttia nuorista raportoi kokeneensa verkkokiusaamista kuluneen vuoden aikana. Vuoden 2020 Nuorisorikollisuuskysely (Kaakinen & Näsi, 2020) kartoitti verkkokiusaamisen lisäksi myös kasvotusten tapahtuvaa kiusaamista, jota raportoi kokeneensa 41 prosenttia vastaajista elämänsä aikana, 10 prosenttia heistä raportoi kokeneensa sitä kuluneen vuoden aikana. Lapsuudessa ja nuoruudessa koetun kiusaamisen on nähty olevan yhteydessä mielenterveyden ongelmiin, fyysiseen terveyteen ja sosioekonomiseen asemaan myöhemmin elämässä (Arsenault, 2018).

Menetelmän tausta

KiVa Koulu -ohjelma (katsauksessa viitataan ohjelmaan myös sanalla *menetelmä*) on kehitetty Turun yliopistossa vuosina 2006–2008. Menetelmän opettajan oppaan ensimmäinen versio on julkaistu vuonna 2009, jolloin se on otettu laajasti käyttöön muissakin kuin tutkimuskouluissa. Menetelmään perehdyttäessä on käytetty kotipesältä saatuja materiaaleja, sen kolmea eri vuosiluokille tarkoitettua opettajan opasta (alakoulun 1. luokka, 4. luokka ja yläkoulun 7. luokka, vuonna 2018 uudistetut oppaat: Sainio ym., 2018; Salmivalli ym., 2018a, 2018b), joissa kiusaamisilmiötä käsitellään ikätasoisesti, ja KiVa Koulu -ohjelman verkkosivuja. Samoja lähteitä hyödynnettiin menetelmäkuvauksen kirjoittamisessa.

Menetelmäkuvaus

Kohderyhmä: KiVa Koulu -ohjelma on tarkoitettu kaikille 7–16-vuotiaille perusopetuksen oppilaille. Ohjelmaa mainostetaan aktiivisesti muun muassa kotimaisilla koulutusmessuilla, avoimilla KiVa-nettisivuilla sekä Facebook- ja Instagram-kanavilla.

Ilmiö: KiVa Koulu -ohjelma vastaa kiusaamisilmiöön ja tarjoaa konkreettisia työkaluja sekä toimintatapoja kiusaamisen ehkäisemiseen, kiusaamiseen puuttumiseen (KiVa-tiimin toiminta) ja kiusaamisen kielteisten vaikutusten minimoimiseen kouluissa.

Tavoitteet ja vastemuuttujat: Menetelmän tavoitteena on koulukiusaamisen ennaltaehkäisy, vähentäminen ja siihen puuttuminen. Tutkimuksissa on käytetty erilaisia vastemuuttujia, joista keskeisimpiä ovat itsearvioitu ja vertaisraportoitu kiusaaminen (*bullying*) ja kiusatuksi joutuminen (*victimization*). Vastemuuttujina on tutkittu näiden lisäksi muun muassa empatiaa, kiusaamiseen liittyviä asenteita, kiusaamista sivusta seuraavien lasten ja nuorten toimintaa, oppilaiden hyvinvointia koulussa, opettajien pystyvyysuskoa sekä oppilaiden näkemyksiä opettajien asenteista kiusaamiseen liittyen.

Teoriaperusta: Ohjelma perustuu näkemykseen kiusaamisesta ryhmäilmiönä (nk. *participant role approach to bullying*; Salmivalli, 1999). Tämän lähestymistavan mukaan kiusaaminen on ryhmässä tapahtuva ilmiö, jossa kiusaajan ja kiusatun lisäksi muut oppilaat ovat tietoisia kiusaamisen olemassaolosta. Näillä ympäröivillä oppilailla on näkemyksen mukaan erilaisia rooleja, kuten kiusaajan apurit (*assistants*) ja vahvistajat (*reinforcers*), sivustaseuraajat tai niin sanotut ”hiljaiset hyväksyjät” (*bystanders/silent approvers*) sekä puolustajat (*defenders*). Apurit tulevat mukaan kiusaamistoimintaan jonkun toisen aloitettua sen, vahvistajat tulevat esimerkiksi seuraamaan kiusaamistilannetta ja viestivät toiminnallaan (esim. nauraminen) positiivista vahvistusta kiusaamiselle. Sivustaseuraajat pysyttelevät kauempana, mutta antavat näin toimiessaan hiljaisen hyväksynnän kiusaamisen jatkumiselle. Puolustajia ovat oppilaat, joiden toiminta pyrkii kiusaamisen lopettamiseen tai kiusatun tukemiseen tai lohduttamiseen. Tämän vuoksi ajatellaan, että kiusaamiseen puuttumisen tulee tähdätä tähän ryhmäilmiön muuttamiseen ja vertaisten toiminnan muutoksen käyttämiseen kiusaamisen vähentämisessä (Salmivalli, 1999). Salmivallin (1999) mukaan ajatuksena on, että lapsia avustetaan muuttamaan tyypillistä käytöstään ryhmässä ja toisaalta rohkaistaan muita ryhmän lapsia suhtautumaan suopeasti tähän muutokseen. Näin ollen käytöksen muutos ei kohdistu pelkästään kiusattuun ja kiusaajaan, vaan se koskee koko ryhmää.

Ydinelementit ja joustavuus: KiVa Koulu -ohjelman ydinelementit ovat ennaltaehkäisy, puuttuminen ja seuranta. Ennaltaehkäisevät toimet sisältävät esimerkiksi säännöllisesti kohdeluokille pidettävät KiVa-oppitunnit, joilla harjoitellaan tunne- ja kaveritaitoja sekä puhutaan kiusaamisesta ja sen seurauksista. Tunneilla myös harjoitellaan turvallisia ja tehokkaita tapoja vastustaa kiusaamista

ja puolustaa kiusattua. Puuttumisella tarkoitetaan sitä, että jokaisessa KiVa Koulu -ohjelmaa käyttävässä koulussa, eli KiVa-koulussa, on menetelmään perehtynyt KiVa-tiimi, jonka velvollisuus on puuttua kaikkiin kiusaamistapauksiin ohjelman ohjeiden mukaisesti ja dokumentoida tapaukset huolellisesti. Puuttumisen jälkeen järjestetään seuranta kiusaamisen loppumisen varmistamiseksi. Seurantaa tehdään myös vuosittaisin oppilas- ja henkilökuntakyselyin.

KiVa Koulu -ohjelmaa on toistaiseksi tutkittu vain siten, että kaikkia kolmea ydinelementtiä (ennaltaehkäisy, puuttuminen ja seuranta) on käytetty samanaikaisesti. Näin ollen tällä hetkellä ei ole olemassa tutkittua tietoa siitä, mistä tekijöistä voi joustaa ilman, että vaikuttavuus kärsii.

Menetelmän muokkaus: Menetelmä on kehitetty Suomessa, eikä sitä näin ollen ole adaptoitu toisesta ohjelmasta. KiVa Koulu -ohjelma on levinnyt useaan maahan, mutta mahdollisesta kulttuurillisesta adaptoinnista ei ole niiden osalta tietoa. Menetelmän materiaaleja on saatavilla useilla eri kielillä, ja se on käytössä monessa Euroopan ja Etelä-Amerikan maassa sekä Uudessa-Seelannissa.

Toteuttajat: KiVa Koulu -ohjelmaan voivat kouluttautua ja sitä voivat käyttää kaikki koulun henkilökuntaan kuuluvat aikuiset, jotka osallistuvat opetukseen tai oppilaiden hyvinvoinnin edistämiseen. Toteuttajina voivat toimia esimerkiksi luokan- ja aineenopettajat, terveydenhoitajat, kuraattorit, oppilaanohjaajat, koulunkäynnin ohjaajat, kouluvalmentajat (”koulukoutsit”) tai koulussa toimivat psykiatriset sairaanhoitajat.

KiVa Koulu -ohjelman ohjaajalle ei ole määritelty vaadittavaa koulutustasoa, mutta useimmiten ohjelman toteuttaja on kasvatustieteen maisteri.

Koulutus ja pätevöityminen: KiVa Koulu -ohjelmasta järjestetään vuosittain maksullista koulutusta niin uusille KiVa-kouluille kuin jo monta vuotta ohjelmassa olleillekin. Koulutuksen sisältöä ja laajuutta ei ole määritelty, vaan se vaihtelee koulun tarpeiden mukaan. Ohjelman materiaalit on laadittu siten, että käyttöönotto on mahdollista (joskaan ei suositeltavaa) myös ilman koulutusta.

KiVa-kouluiksi pätevöityneiden koulujen sertifiointia pilotoidaan nyt Suomen ulkopuolella olevissa valituissa KiVa-kouluissa, ja sertifiointi on tarkoitus ottaa käyttöön vaiheittain Suomessakin tulevina vuosina.

Toteutustavat: KiVa Koulu -ohjelma otetaan käyttöön koko koulussa, ja se on päivittäisessä kouluarjessa toteutettava ryhmämuotoinen ohjelma, johon osallistuvat kohdevuosiluokan (1.-, 4.- ja 7.-luokkalaiset) oppilaat. Vaikka materiaalit on suunniteltu kohdevuosiluokkien oppilaille, sisältää ohjelma erilaisia pelejä ja harjoituksia, joita voidaan hyödyntää myös muilla vuosiluokilla. Ohjelma kestää kokonaisuudessaan kouluvuoden ajan, ja se toteutetaan pääosin ryhmätapaamisina, mutta ohjelmaan on saatavilla digitaalisia työkaluja ja toimintaympäristöjä (KiVAppi-sovellus, KiVa-pelit 1 ja 4 sekä Pulmikas-peli), ja kaikki materiaali on saatavissa myös sähköisenä.

Menetelmää käytetään pitämällä säännölliset KiVa-tunnit opettajan oppaan mukaisesti. 1.- ja 4.-luokkalaisille pidetään lukuvuoden aikana kuukauden välein yhteensä kymmenen oppituntia, joissa pyritään sosioemotionaalisten taitojen kartuttamiseen ja ryhmän merkityksen tiedostamiseen kiusaamisessa ja sen lopettamisessa. 7.-luokkalaisille KiVa-kokonaisuuksia on yhteensä neljä (Startti: tutustutaan ja ryhmäydytään; Vuorovaikutus ryhmässä; Minä ja muut; Kiusaamisen monet kasvot; Kiusaamisen seuraukset ja vastavoimat), ja jokaisen kokonaisuuden kesto vaihtelee (2–6 t / kokonaisuus, yht. koko ohjelma n. 10–20 t).

KiVa-toiminnan toteuttaja voi käyttää harkintaa kokonaisuuksien toteuttamisessa: KiVa-tunteja voi pitää esimerkiksi erillisinä KiVa-oppitunteina tai teemapäivinä. Kuhunkin teemaan on rakennettu kahdesta kolmeen viitteellistä tuntisuunnitelmaa, joita opettaja voi hyödyntää. Oppituntirakenne on esitetty manuaalissa hyvin havainnollistavasti, ja opettajalle on lyhyt teoriaosuus jokaisen teeman alussa.

Keinot: KiVa-tuntien materiaali sisältää muun muassa käsiteltävänä olevaan teemaan liittyviä toiminnallisia harjoituksia, yhteiskeskusteluita, pienryhmässä työskentelyä, videoita, pelejä ja vihkotehtäviä. Opettajan oppaassa on erikseen *kohdennettujen toimenpiteiden osuus*, jota käytetään silloin, kun ennaltaehkäisevät toimet eivät ole riittäviä, eli kun kiusaamistapauksia tulee ilmi. Keskusteluissa esitellään *ojentamismalli ja yhteisen huolen malli* (esim. Garandeau ym., 2014b), joissa kiusaajan kanssa käytävien keskustelujen sävy on hieman erilainen: ojentamismallissa tuomitaan kiusaaminen yksiselitteisesti ja yhteisen huolen mallissa pyritään herättelemään kiusaajassa empatiaa kiusattua kohtaan. Opettajan oppaassa todetaan, että ojentamismalli toimii tutkimusten mukaan paremmin yläkouluikäisillä oppilailla ja etenkin silloin, kun kiusaaminen ei ole vielä ehtinyt jatkua pitkään (ks. Garandeau ym., 2014b), eron ollessa minimaalinen näiden kahden lähestymistavan välillä. Kuusiportaiset kiusaamisen selvittämiskeskustelut järjestää koulun KiVa-tiimi, ja ne voidaan nähdä koulun arjessa kasvatuskeskusteluna. Oppaassa on esitelty, miten nämä keskustelut käydään kumpaakin edellä mainittua mallia noudattaen, ja siellä on myös lomake kiusaamisen selvittelemistapaamisten dokumentointia varten.

Kiusaamisen selvittelyyn kuuluu aluksi seulonta, jossa selvitetään, onko ilmi tulleissa tapahtumissa kyse kiusaamisesta. Kiusaamistapausta selvitellään ensin keskustelemalla kiusatun kanssa, minkä jälkeen keskustellaan yksilöllisesti jokaisen kiusaamiseen osallistuneen oppilaan kanssa. Tämän jälkeen käydään yhteiskeskustelu kaikkien kiusaamiseen osallistuneiden kanssa ryhmänä. Samanaikaisesti varmistetaan, että luokanvalvoja on tavannut muutamia kiusatun luokkatovereita ja miettinyt keinoja, miten he voisivat tukea kiusatuksi joutunutta. Tämän jälkeen käydään seurantakeskustelu kiusatuksi joutuneen oppilaan kanssa ja erillinen seurantakeskustelu kiusaamiseen osallistuneiden oppilaiden kanssa.

Oppaassa käsitellään erikseen yhteistyö vanhempien kanssa sekä toiminta tilanteessa, jossa herää kiusaamiseen liittyvä rikosepäily, ja oppaaseen on koottu ohjaajan avuksi usein kysytyt kysymykset.

Kustannukset: Ohjelman käytöstä koituu joitakin kustannuksia kouluille, ja lisätietoa kuntalisenssistä sekä lukuvuosimaksun hinnoittelusta on KiVa-ohjelman verkkosivuilla. KiVa-koulut maksavat lukuvuosimaksua, joka riippuu koulun oppilasmäärästä. Koululle voi myös koitua ylimääräisiä henkilöstökustannuksia, mikäli

pidetyistä KiVa-oppitunneista tai KiVa-tiimissä toimimisesta maksetaan kouluhenkilökunnalle palkkio. Ohjelman käyttö saattaa myös aiheuttaa materiaalikustannuksia, mikäli opettajan oppaista halutaan tilata painetut versiot koululle (digitaaliset ovat maksuttomat). Myös välituntivalvojien huomioliivit ja julisteet ovat maksullisia.

Opas toteuttajille: Jokaiselle kohdeluokalle on erillinen opettajan opas, joka sisältää kaiken tarvittavan materiaalin oppituntien pitämiseksi kohdeluokille 1, 4 ja 7.

Materiaalit menetelmän saajille: Ohjelma sisältää runsaasti digitaalista materiaalia, joka jaetaan kouluille suljetun intranet-sivuston kautta. Lisäksi 1.- ja 4.-vuosiluokkien opettajan oppaasta löytyy oppilaiden kanssa toteutettavia tehtäviä.

Tuki ja ohjaus: Menetelmän käyttöön ottaneille kouluille tarjotaan tukea ja neuvontaa sähköpostitse jokaisena arkipäivänä. Lisäksi menetelmää ja sen toteuttamista voidaan esitellä kiinnostuneille alueille.

Menetelmän käyttöön ottaneille kouluille voidaan tarvittaessa maksua vastaan järjestää ohjausta, mutta systemaattista tukea menetelmän toteuttamiseksi koulutuksen jälkeen ei pystytä tarjoamaan. Ohjauksen muoto, kesto ja tiheys on määritelty, ja ohjausta antavat henkilöt ovat ammatiltaan opettajia, jotka ovat käyttäneet menetelmää itse opettajan työssä toimiessaan.

Seuranta ja toistotarkkuuden varmentaminen: KiVa Koulu -ohjelmaan kuuluu henkilökuntakysely, jonka avulla menetelmän käyttöä voidaan arvioida organisaatiotasolla.

KiVa Koulu -ohjelmaan kuuluva henkilökuntakysely ja osittain myös oppilaskysely sisältävät kysymyksiä, jotka mittaavat menetelmän toistotarkkuutta eli fideliteettiä.

Tutkimuskysymys

Tässä systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa arvioidaan KiVa Koulu -menetelmän vaikuttavuutta tutkimuskirjallisuuden perusteella. Tämä systemaattinen kirjallisuuskatsaus vastaa seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Miten tarkasti ohjelman opettajan opas ja kotipesä kuvaavat KiVa Koulu -ohjelman?
- Onko Suomessa käytössä olevalla KiVa Koulu -ohjelmalla tutkimusnäyttöön perustuvaa vaikuttavuutta koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä ja kiusaamisen vähentämisessä?

AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT

Kirjallisuushaku tehtiin systemaattisena hakuna 27.6.2025 seuraaviin viitetietokantoihin: MEDLINE, APA PsycInfo, CINAHL, ERIC, Scopus ja Web of Science. Lisäksi suomenkielisiä tutkimuksia haettiin Finna.fi-hakupalvelusta. Hakustrategian muodostamisessa käytettiin populaatio, konsepti ja konteksti (PCC) -strategiaa (Peters ym., 2020), josta konteksti jätettiin pois hakutulosten liiallisen rajaamisen välttämiseksi. PCC-lähestymistapa valittiin, koska haulla kartoitettiin KiVa Koulu -ohjelmaa koskeva tutkimuskirjallisuus. Hakua ohjasi kysymys: Mitä tutkimusta KiVa Koulu on tehty? Erityisesti haettiin vaikuttavuustutkimuksia, joiden metodologista luotettavuutta arvioitiin ja joiden perusteella määritetään arvio menetelmän vaikuttavuudesta. Kustannusvaikuttavuutta ja implementointia käsittelevät tutkimukset annetaan tiedoksi kirjallisuuskatsauksen pohdintaosuudessa.

Hakusanat muodostettiin PCC-strategian mukaisesti käyttämällä kahta PCC:n osa-aluetta (P + C).

P = alakouluikäiset, yläkouluikäiset, opettajat, vanhemmat
C = KiVa Koulu

Haun kohteena olivat ensisijaisesti vaikuttavuustutkimukset, joiden tuloksissa on raportoitu menetelmän tavoitteisiin liittyviä muuttujia. Vaikuttavuustutkimukset raportoidaan tuloksissa PICO-lausekkeen avulla. Hakustrategia on nähtävissä liitteessä 1.

Otsikot ja tiivistelmät kävi läpi yksi tutkijataustainen asiantuntija, joka konsultoi epäselvissä tilanteissa toista asiantuntijaa. Kaksi tutkijataustaista asiantuntijaa kävi viitteet läpi kokonaisuudessaan. Haun teki E2 Tutkimus -tutkimuslaitos. Tutkimukset valittiin ennalta määritettyjen mukaanotto- ja poissulkukriteerien perusteella.

Mukaanottokriteerit tutkimuksille

- Tutkimuksen kohderyhmä on tutkimuskysymyksen mukainen.
- Menetelmän vaikuttavuutta on tutkittu Maailmanpankin maaluokituksen mukaisessa korkean tulotason maassa.
- Menetelmän implementointia on tutkittu Pohjoismaissa ja kustannusvaikuttavuutta Suomessa.
- Tutkimus on vertaisarvioitu alkuperäistutkimus tai niistä koostuva systemaattinen kirjallisuuskatsaus tai meta-analyysi.

Poissulkukriteerit tutkimuksille

- Tutkimuksen kohderyhmä ei ole tutkimuskysymyksen mukainen.
- Vaikuttavuustutkimus on tehty Maailmanpankin maaluokituksen mukaisessa matalan tulotason tai keskitulotason maassa.
- Menetelmän implementointia on tutkittu Pohjoismaisen ja kustannusvaikuttavuutta Suomen ulkopuolella.
- Tutkimus on vertaisarvioimaton. Ulkopuolelle jätetään myös pääkirjoitukset ja kommentaarit.

Menetelmäkuvauksen arviointi

Vaikuttavuuden arvioimiseksi menetelmän on oltava riittävän hyvin kuvattu, jotta voidaan varmistaa, että tutkimuksissa käytetty menetelmä vastaa kotipesän kuvausta menetelmästä. Menetelmäkuvaus arvioitiin osana tätä katsausta. Lähteinä arvioinnissa käytettiin johdannossa esiteltyjä menetelmäkuvauksen osa-alueita, jotka on raportoitu kotipesän toimittamien kirjallisten materiaalien pohjalta.

Vaikuttavuusnäytön arviointi

Vaikuttavuuden osoittamiseksi tarvitaan tutkimusasetelma, jossa koeryhmän muutoksia verrataan vertailuryhmään. Vertailuryhmälle voidaan antaa esimerkiksi psykoedukaatiota tai toteuttaa toinen vaikuttavaksi todettu menetelmä, jolla on sama tavoite kuin arvioitavalla menetelmällä. Vaihtoehtoisesti vertailuryhmänä voi toimia kontrolliryhmä, joka saa tavanomaista hoitoa (t*reatment as usual*) tai odottaa palvelun alkamista jonotuslistalla.

Vaikuttavuustutkimusten luotettavuutta arvioitiin lomakkeen avulla (Merikukka ym., 2025, s. 51) asteikolla heikosta erittäin hyvään (1–4 p.) viiden osa-alueen osalta: mittaaminen, tilastoanalyysit, harhattomuus, toistotarkkuus sekä yleistettävyys. Kaksi kirjoittajaa pisteytti osa-alueet itsenäisesti siten, että yksi piste tarkoitti heikkoa, kaksi pistettä tyydyttävää, kolme hyvää ja neljä erittäin hyvää. Mikäli osa-aluetta ei ollut raportoitu tai tutkittu, annettiin nolla pistettä. Lopulliset pisteet annettiin keskustelujen jälkeen yhdessä.

Tilastollisesti merkitsevien tulosten ryhmien väliset efektikoot yli ajan ja niiden 95 prosentin luottamusvälit laskettiin artikkeleiden lukujen perusteella, mikäli niitä ei ollut raportoitu. Laskemiseen käytettiin Campbell Collaboration -tutkimusverkoston laskuria (Wilson, 2023). Efektikokojen ohjeelliset tulkintasäännöt:

- Cohenin *d* on pieni, kun *d* = 0,20–0,49; keskisuuri, kun *d* = 0,50–0,79 ja suuri, kun *d* = 0,80– (Cohen, 1988).
- Hedgesin *g* on pieni, kun *g* = 0,20–0,49; keskisuuri, kun *g* = 0,50–0,79 ja suuri, kun *g* = 0,80– (Cohen, 1988).
- Osittainen etan neliö η_p^2 on pieni, kun η_p^2 = 0,01–0,05; keskisuuri, kun η_p^2 = 0,06–0,13 ja suuri, kun η_p^2 = 0,14–
- Vetosuhde OR on pieni, kun OR = 1,68–3,46; keskisuuri, kun OR = 3,47–6,70 ja suuri kun OR = 6,71–

Haku keskeisiin kansainvälisiin menetelmätietokantoihin

Kirjallisuushaun lisäksi tehtiin haku keskeisiin psykososiaalisten menetelmien vaikuttavuutta arvioiviin menetelmätietokantoihin. Haetut tietokannat olivat ruotsalainen *Statens beredning för medicinsk och social utvärdering* (SBU, 24.10.2025), norjalainen *Ungsinn* (24.10.2025) ja isobritannialainen *Foundations Guidebook* (24.10.2025) sekä yhdysvaltalaiset *Blueprints for Healthy Youth Development* (24.10.2025) ja *California Evidence-Based Clearinghouse for Child Welfare* (CEBC, 24.10.2025). Menetelmää ei ollut arvioitu missään edellä mainituista tietokannoista.

TULOKSET

Hakustrategialla löydettiin yhteensä 1 844 viitettä. Finna.fi-hakupalvelun ja muiden lähteiden kautta löytyneitä vertaisarvioituja viitteitä oli 3. Kaksoiskappaleita oli 914. Otsikot ja tiivistelmät käytiin läpi 933 viitteestä, joista 85 arvioitiin olennaisiksi. Niistä 71 viitettä suljettiin pois artikkelin lukemisen jälkeen. Lopulta mukaan otettiin 14 tutkimusta, joista kaikki vaikuttivat menetelmän arvioon vaikuttavuudesta. Haun eteneminen on kuvattu vuokaaviossa kuviossa 1.

Menetelmäkuvauksen arvio

Menetelmäkuvauksen osa-alueet on raportoitu johdannossa. Niiden tarkkuus ja perusteltavuus on arvioitu Kasvun tuen kriteerien mukaisesti. Arviot esitetään taulukossa 1.

Menetelmän kehittäjät ovat kuvanneet KiVa Koulu -ohjelman hyvin, ja siitä löytyy kattavasti materiaalia niin menetelmän toteuttajille tarkoitetusta oppaasta kuin KiVa Koulu -ohjelman verkkosivuilta. Kiusaamisilmiö on kuvattu riittävällä tavalla manuaalissa, ja ohjelman tavoitteet (kiusaamisen ehkäiseminen ja siihen puuttuminen, seuranta) on määritelty selkeästi. KiVa Koulu -ohjelmaa on toistaiseksi tutkittu vain siten, että se on sisältänyt nämä ydinelementit, joten niiden joustavuudesta ja menetelmän muokattavuudesta ei ole saatavilla tietoa.

Kotipesäkyselyn mukaan menetelmä perustuu kiusaamiseen ryhmäilmiönä. Menetelmän oppaassa teoriaperustaa ei kuitenkaan ole avattu ennen varsinaisiin tuntisisältöihin tutustumista, ja sen myötä ydinelementtien valikoituminen ohjelman keskeiseksi sisällöksi jää nivomatta olemassa olevaan taustateoriaan. Tuntien teemamateriaalissa kiusaamistilanteisiin liittyviin rooleihin on kuitenkin opettajan ohjeistuksen ja oppilaille suunnattujen harjoitusten myötä paneuduttu syvällisemmin. Niin oppaassa kuin KiVa Koulu -ohjelman verkkosivuilla on viittauksia ohjelmasta tehtyihin tutkimuksiin. Kotipesäkyselyn ja manuaalin perusteella jää auki, syvennytäänkö teoriataustaan esimerkiksi menetelmän koulutuksessa tarkemmin.

Kotipesä kuvaa menetelmän käytön ja siihen kouluttautumisen suurilta osin tarvittavalla tarkkuudella. Menetelmään liittyvät kustannukset kuvataan melko yleisesti, ja saatavilla olevien tietojen perusteella ei ole mahdollista tehdä etukäteen laskelmaa kustannuksista. KiVa Koulu -ohjelman vahvuuksia ovat kattavat oppaat ja materiaalit ohjaajille ja osallistujille sekä tarvittaessa saatavilla oleva tiivis käyttöönoton tuki.

Vaikuttavuusnäyttö

Seuraavaksi tiivistetään kirjallisuushaussa löytyneet tutkimukset, joiden avulla muodostetaan menetelmän vaikuttavuusarvio. Näiden tutkimusten PICO-lausekkeet on esitetty taulukossa 2. Taulukossa kuvataan arvioitavan menetelmän ja siitä tehtyjen vaikuttavuustutkimusten kohderyhmä (*population*, P), menetelmän ja sen kuvauksen ero johdannossa kuvattuun menetelmäkuvaukseen (*intervention*, I), vertailumenetelmä (*comparison*, C), vastemuuttujat (*outcome*, O), aika ja paikka sekä tutkimusasetelma. Taulukon tavoite on esittää se, mitä vaikuttavuusnäyttöä arvioitavasta menetelmästä on vastauksena tutkimuskysymykseen perustuvaan PICO-lausekkeeseen. Taulukon tavoitteena on tehdä näkyväksi myös menetelmän ja vertailumenetelmän välinen ero tutkimuksittain. Vertailuryhmällisten vaikuttavuustutkimusten tulokset on esitetty taulukossa 3. Tutkimusten luotettavuuden arviointi on esitetty taulukossa 4. Itse tutkimukset on tiivistetty liitteessä 2.

KUVIO 1.

Vuokaavio KiVa Koulu -ohjelman systemaattisen kirjallisuushaun viitteiden valinnasta.

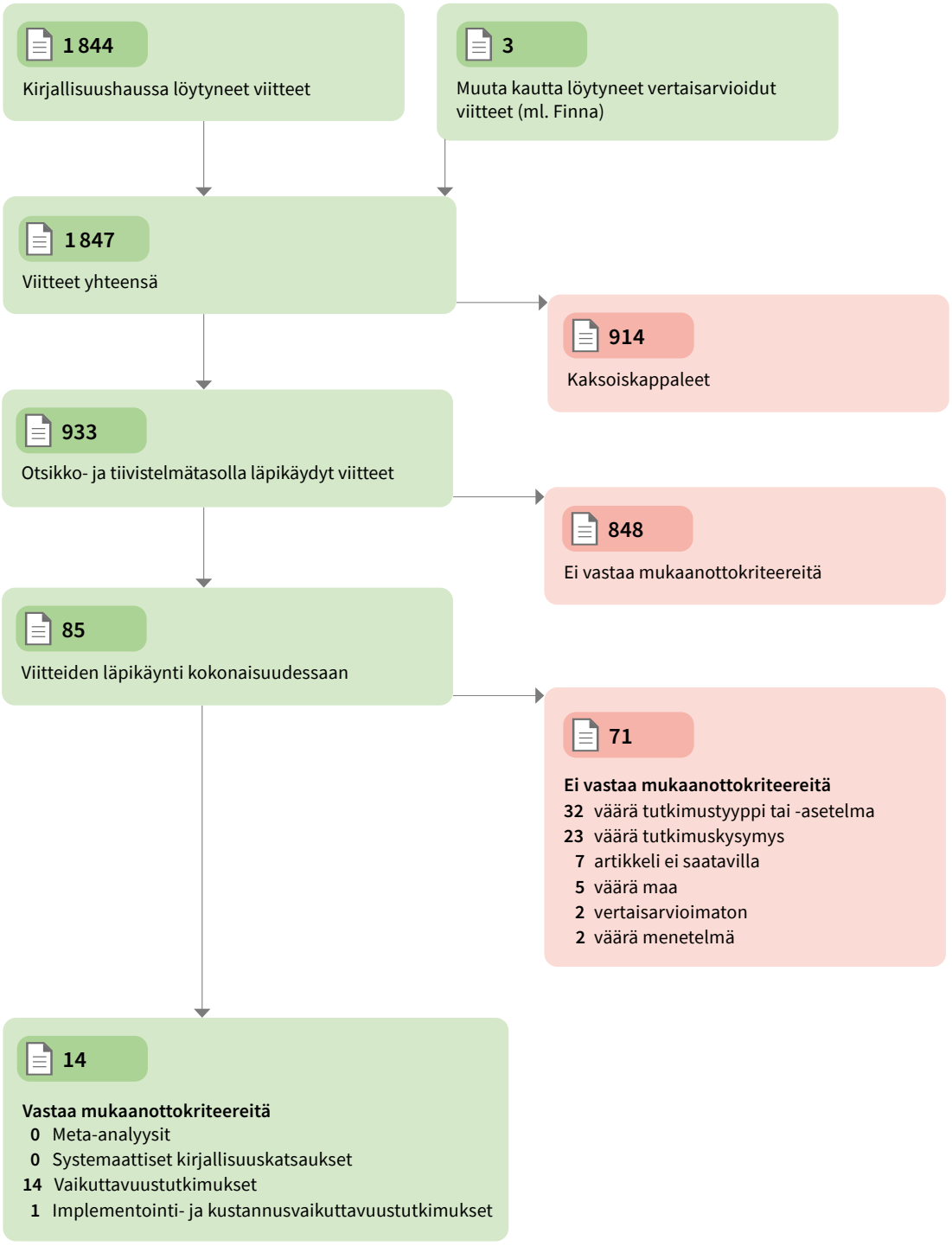

TAULUKKO 1.

KiVa Koulu -ohjelman menetelmäkuvauksen arvio.

Menetelmäkuvauksen osa-alue	Ei olennainen	Ei kuvattu	Kuvattu, mutta ei riittävästi	Kuvattu riittävästi
Keskeinen sisältö				
Kohderyhmä	☐	☐	☐	☒
Ilmiö	☐	☐	☐	☒
Tavoitteet ja vastemuuttujat	☐	☐	☐	☒
Teoriaperusta	☐	☐	☒	☐
Ydinelementit ja joustavuus	☐	☐	☐	☒
Menetelmän muokkaus	☐	☐	☐	☒
Käyttö ja koulutus				
Toteuttajat	☐	☐	☐	☒
Koulutus ja pätevöityminen	☐	☐	☐	☒
Toteutustavat	☐	☐	☐	☒
Keinot	☐	☐	☐	☒
Kustannukset				
Materiaalit ja tuki				
Opas toteuttajille	☐	☐	☐	☒
Materiaalit menetelmän saajille	☐	☐	☐	☒
Kustannukset	☐	☐	☐	☒
Tuki ja ohjaus	☐	☐	☐	☒
Seuranta ja toistotarkkuuden varmentaminen	☐	☐	☐	☒

Seuraavaksi kuvataan luotettavuuden osa-alueiden yhteenvedot vaikuttavuustutkimuksista.

Mittaaminen

Vaikuttavuustutkimusten mittaamisen laatua tarkasteltiin ensisijaisesti arvioimalla tämän systemaattisen katsauksen vaikuttavuusarvion tutkimuskysymyksen kannalta olennaisen vastemuuttujan eli kiusaamisen mittaamista. Mittaaminen vaihteli vaikuttavuustutkimuksissa heikon ja hyvän välillä. Mittaamista arvioidessa erityisen ansiokkaana pidettiin useiden kiusaamista kartoittavien mittareiden ja eri informanttien käyttämistä (Kärnä ym., 2011b; 2013; Yang & Salmivalli, 2015), sekä muiden validoitujen kiusaamisilmiötä täydentävien mittareiden käyttämistä (Kärnä ym., 2011b). Muutamissa julkaisuissa käytettiin validoituja mittareita (Kloeck ym., 2024; Nocentini & Menesini, 2016; Williford ym., 2013). Suurin osa vaikuttavuustutkimuksista käytti kiusaamisen mittarina validoidusta *Revised Olweus Bully/Victim Questionnaire* -mittarista poimittuja kahta yksittäistä kysymystä, joilla oppilas arvioi, onko häntä kiusattu tai onko hän itse kiusannut muita. Mittaamisen heikkouteen vaikuttivat itsetehdyt validoimattomat suppeat kyselyt (Garandeau ym., 2023) ja pelkästään Olweuksen (1996) kahden yksittäisen itsearvioon perustuvan kysymyksen käyttäminen (mm. Clarkson ym., 2019; Kärnä ym., 2011a) tai pelkkään vertaisraporttiin perustuva kiusaamisen mittaaminen ilman muita täydentäviä mittareita (Garandeau ym., 2014a).

Tilastoanalyysit

Tilastoanalyysit vaihtelivat tyydyttävän ja erittäin hyvän välillä. Valtaosa tutkimuksista oli käyttänyt aineistoon soveltuvia tilastomenetelmiä ja kuvannut näiden käytön kattavasti. Tilastoanalyysien vahvuutta lisäsi muun muassa voimalaskelmien käyttö (mm. Bowes ym., 2024; Huitsing ym., 2020) sekä puuttuvien tietojen kattava raportointi, analysointi sekä huomiointi tilastomenetelmissä tai esimerkiksi moni-imputoinnin kautta (mm. Axford ym., 2020; Bowes ym., 2024; Huitsing ym., 2020; Kärnä ym., 2013). Tilastoanalyysien vahvuutta lisäsivät myös herkkyysanalyysit (mm. Kärnä ym., 2011a), hoitoaieanalyysit (mm. Axford ym., 2020; Bowes ym., 2024), sekä monivertailuongelman huomiointi (Bowes ym., 2024).

TAULUKKO 2.

KiVa Koulu -ohjelman vaikuttavuustutkimukset.

Kohderyhmä (P)	Menetelmä (I + C)	Vastemuuttujat (O)	Aika ja paikka
Tutkimuskysymykseen perustuva PICO-lauseke			
Perusopetuksen 7–16-vuotiaat oppilaat	KiVa Koulu, joka on kuvattu johdannossa Vertailumenetelmä: Jokin toinen vaikuttavaksi todettu menetelmä tai tilanne, jossa menetelmää ei lainkaan tarjottaisi	• Koulukiusaamisen ennaltaehkäisy • Koulukiusaamisen väheneminen	2020-luvun Suomi Toteutuspaikka: Koulu
Satunnaistettu vertailukoetutkimus			
Axford ym., 2020 (rekisteröity ISRCTN23999021)			
2.–5.-luokkalaiset (7–11-vuotiaat) oppilaat (n = 3 480) 22 koulusta • 1 588 oppilasta koeryhmässä (11 koulua) • 1 892 oppilasta kontrolli-ryhmässä (10 koulua)	KiVa Koulu -ohjelma Vertailumenetelmä: Koulujen tavanomainen kiusaamisenvastainen toiminta	Päävastemuuttujat: • Itseraportoitu kiusatuksi joutuminen (OBVQ*) • Itseraportoitu toisten kiusaaminen (OBVQ*) Toissijaiset vastemuuttujat: • Opettajan raportoima oppilaan sosioemotionaalinen hyvinvointi (TSDQ) • Koulupoissaolot Informantteina oppilaat ja opettajat	2013–2014 Toteutuspaikka: Walesin julkiset koulut Mittaukset: • Alkumittaus • Seurantamittaus 1 vuoden kuluttua
Bowes ym., 2024 (rekisteröity ISRCTN12300853)			
3.–5.-luokkalaiset (7–11-vuotiaat) oppilaat • 5 944 oppilasta koeryhmässä (59 koulua) • 5 167 oppilasta kontrolli-ryhmässä (59 koulua)	KiVa Koulu -ohjelma (koulutus tapahtui koronapandemian vuoksi etäopetuksessa) Vertailumenetelmä: Koulujen tavanomainen kiusaamisenvastainen toiminta (kouluille pakollinen PSE/PSHE curriculum, vapaus käyttää myös muita kiusaamisenvastaisia ohjelmia tai toimenpiteitä)	Päävastemuuttujat: • Itseraportoitu kiusatuksi joutuminen (OBVQ*) • Itseraportoitu toisten kiusaaminen (OBVQ*) Toissijaiset vastemuuttujat: • Vertaisraportoitu puolustamis-käyttäytyminen (PRQ – Defender Scale) • Itseraportoitu oppilaan hyvinvointi (HIFAMS) • Itseraportoitu empatia kiusattua kohtaan (ETVS) • Opettajan raportoima oppilaan sosioemotionaalinen hyvinvointi (TSDQ) Informantteina oppilaat ja opettajat	2021–2022 Toteutuspaikka: Isobritannialaiset koulut neljältä alueelta: Pohjois-Wales, Birmingham, Kaakkois-Englanti ja Lounais-Englanti Mittaukset: • Alkumittaus • Seurantamittaus 1 vuoden kuluttua
Garandeau ym., 2014a			
3.–5.-luokkalaiset (8–14-vuotiaat) oppilaat (n = 7 975), jotka oli nimetty kiusaajiksi (n = 911) 77 koulusta. Puolet kiusaajista olivat koeryhmässä ja puolet kontrolliryhmässä. • 39 koulua koeryhmässä • 38 koulua kontrolliryhmässä	KiVa Koulu -ohjelma Vertailumenetelmä: Koulujen tavanomainen kiusaamisenvastainen toiminta	Päävastemuuttujat: • Vertaisraportoitu kiusaajaksi nimeäminen (PRQ) Informantteina oppilaat	2007–2008 Toteutuspaikka: Suomalaiset koulut Mittaukset: • Alkumittaus • Seurantamittaus 9 kk implementaatiosta

Taulukko jatkuu seuraavalle sivulle

Kohderyhmä (P)	Menetelmä (I + C)	Vastemuuttujat (O)	Aika ja paikka
Tutkimuskysymykseen perustuva PICO-lauseke			
Perusopetuksen 7–16-vuotiaat oppilaat	KiVa Koulu, joka on kuvattu johdannossa Vertailumenetelmä: Jokin toinen vaikuttavaksi todettu menetelmä tai tilanne, jossa menetelmää ei lainkaan tarjottaisi	• Koulukiusaamisen ennaltaehkäisy • Koulukiusaamisen väheneminen	2020-luvun Suomi Toteutuspaikka: Koulu
Satunnaistettu vertailukoetutkimus			
Garandeau ym., 2014b			
1.–9.-luokkalaiset (6–16-vuotiaat) oppilaat 78 koulusta Yhteensä 339 kiusaamistapausta • 32 koulua käyttänyt Yhteisen huolen mallia (*n* = 160 kiusaamistapausta) • 33 koulua käyttänyt Ojentamis-mallia (*n* = 179 kiusaamista-pausta)	KiVa Koulu -ohjelma joko yhteisen huolen mallilla tai ojentamismallilla Vertailumenetelmä: Vertailu KiVa Koulu -ohjelman kahden eri lähestymistavan välillä (yhteisen huolen malli ja ojentamismalli)	Päävastemuuttujat: • Kiusatuksi joutuneen itseraportoitu kiusaamisen päättyminen Informantteina oppilaat	2007–2009 Toteutuspaikka: Suomalaiset koulut Mittaukset: • Alkumittaus • Seurantamittaus 2 viikkoa kiusaamiseen puuttumisen jälkeen
Garandeau ym., 2023			
3.–5.-luokkalaiset (iän ka = 11, kh = 1,10) oppilaat (n = 7 357) 77 koulusta • 39 koulua koeryhmässä • 38 koulua kontrolliryhmässä	KiVa Koulu -ohjelma Vertailumenetelmä: Koulujen tavanomainen kiusaamisenvastainen toiminta	Päävastemuuttujat: • Vertaisraportoitu kiusattua puolustava käytös (PRQ) Toissijaiset vastemuuttujat: • Itseraportoitu empatia kiusattua kohtaan • Itseraportoitu vastuuntunne puuttumiseen • Itseraportoitu asenne kiusattua kohtaan (*Provictim Scale*) • Itseraportoitu puolustamisen minäpystyvyys • Itseraportoitu odotus puolustamisen vaikutuksista Informantteina oppilaat ja opettajat	2007–2008 Toteutuspaikka: Suomalaiset koulut Mittaukset: • Alkumittaus • 1. seurantamittaus 4–5 kk implementaatiosta seurantamittaus • 2. seurantamittaus 9 kk implementaatiosta seurantamittaus
Huitsing ym., 2020 (rekisteröity https://www.trialregister.nl/trial/3903)			
3.–4.-luokkalaiset (7–9-vuotiaat) oppilaat 100 koulusta • 3 309 oppilasta koeryhmässä (166 luokkaa, 67 koulua) → 33 koulua osallistui KiVa Koulu -ohjelmaan ja 32 koulua KiVa+-ohjelmaan. • 1 415 oppilasta kontrolli-ryhmässä (79 luokkaa, 33 koulua)	KiVa Koulu -ohjelma, jonka materiaalit käännetty hollannin kielelle; lisäksi kiusaamiseen puuttumisen menetelmänä käytetty yhteisen huolen mallin ja ojentamismallin sijaan omaa tukiryhmämallia, lisäksi koeryh-mästä noin puolet kouluista käyttivät KiVa+- ohjelmaa, jossa opettajat saivat tietoa luokan so-siaalisista suhteista kaksi kertaa kouluvuoden aikana Vertailumenetelmä: Koulujen tavanomainen kiusaa-misenvastainen toiminta	Päävastemuuttujat: • Itseraportoitu kiusatuksi joutuminen (OBVQ*) • Itseraportoitu toisten kiusaaminen (OBVQ*) • Itseraportoitu 10-kysymyksen OBVQ-mittari, jollakartoitettiin kiusaamistyyppejä ja -intensi-teettiä Informantteina oppilaat	2012–2014 Toteutuspaikka: Alankomaalaiset koulut Mittaukset: • Alkumittaus • 1. seurantamittaus 2 kk implementaatiosta • 2. seurantamittaus 9 kk implementaatiosta (1 vuosi perustasomittauksesta) • 3. seurantamittaus 14 kk implementaatiosta • 4. seurantamittaus 21 kk implementaatiosta (2 vuotta perustasomittauksesta)

Taulukko jatkuu seuraavalle sivulle

Kohderyhmä (P)	Menetelmä (I + C)	Vastemuuttujat (O)	Aika ja paikka
Tutkimuskysymykseen perustuva PICO-lauseke			
Perusopetuksen 7–16-vuotiaat oppilaat	KiVa Koulu, joka on kuvattu johdannossa Vertailumenetelmä: Jokin toinen vaikuttavaksi todettu menetelmä tai tilanne, jossa menetelmää ei lainkaan tarjottaisi	• Koulukiusaamisen ennaltaehkäisy • Koulukiusaamisen väheneminen	2020-luvun Suomi Toteutuspaikka: Koulu
Satunnaistettu vertailukoetutkimus			
Kloeck ym., 2024			
4.–6.-luokkalaiset oppilaat (n = 807) 24 koulusta • 407 oppilasta koeryhmässä (12 koulua) • 400 oppilasta kontrolliryhmässä (12 koulua).	KiVa Koulu -ohjelma (pieniä muutoksia tšekin kielelle kääntämisen myötä, esim. videot dubattu tšekiksi ja otettu kulttuurisia asioita huomioon) Vertailumenetelmä: Jonotuslista, koulujen tavanomainen kiusaamisenvastainen toiminta	Päävastemuuttujat: • Itseraportoitu kiusatuksi joutuminen (FBVS) • Itseraportoitu toisten kiusaaminen (FBVS) • Toissijaiset vastemuuttujat: • Itseraportoitu hyvinvointi (SCWBS) Informantteina oppilaat	2021–2022 Toteutuspaikka: Tšekkiläiset peruskoulut 5 alueelta Mittaukset: • Alkumittaus • Seurantamittaus 9 kk implementaatiosta
Kärnä ym., 2011b			
4.–6.-luokkalaiset (10-12-vuotiaat) oppilaat (n = 8 237) • 4 207 oppilasta koeryhmässä (39 koulua) • 4 030 oppilasta kontrolliryhmässä (39 koulua)	KiVa Koulu -ohjelma Vertailumenetelmä: Koulujen tavanomainen kiusaamisenvastainen toiminta	Päävastemuuttujat: • Itseraportoitu kiusatuksi joutuminen (OBVQ*) • Itseraportoitu toisten kiusaaminen (OBVQ*) • Vertaisraportoitu toisten kiusaaminen (PRQ) • Vertaisraportoitu kiusatuksi joutuminen (PRQ) Toissijaiset vastemuuttujat: • Itseraportoitu empatia kiusattua kohtaan • Itseraportoitu puolustamisen minäpystyvyys • Itseraportoitu oppilaan hyvinvointi Informantteina oppilaat	2007–2008 Toteutuspaikka: Suomalaiset koulut Mittaukset: • Alkumittaus • Seurantamittaukset 4–6 kk ja 9kk implementaatiosta
Kärnä ym., 2013			
1.–3.-luokkalaiset ja 7.–9.-luokkalaiset oppilaat 156 koulusta 1.–3.-luokkalaiset (7–9-vuotiaat) oppilaat (n = 16 764) • 40 koulua koeryhmässä • 39 koulua kontrolliryhmässä 7.–9.-luokkalaiset (13–15-vuotiaat) oppilaat (n = 16 503) • 39 koulua koeryhmässä • 39 koulua kontrolliryhmässä	KiVa Koulu -ohjelma Vertailumenetelmä: Koulujen tavanomainen kiusaamisenvastainen toiminta	Päävastemuuttujat: • Itseraportoitu kiusatuksi joutuminen (OBVQ*) • Itseraportoitu toisten kiusaaminen (OBVQ*) • Vertaisraportoitu rooli kiusaamistilanteessa (PRQ) (vain 7.–9.lk.) Informantteina oppilaat	2008–2009 Toteutuspaikka: Suomalaiset koulut Mittaukset: • Alkumittaus • Seurantamittaukset 4–6 kk ja 9kk implementaatiosta

Taulukko jatkuu seuraavalle sivulle

Kohderyhmä (P)	Menetelmä (I + C)	Vastemuuttujat (O)	Aika ja paikka
Tutkimuskysymykseen perustuva PICO-lauseke			
Perusopetuksen 7–16-vuotiaat oppilaat	KiVa Koulu, joka on kuvattu johdannossa Vertailumenetelmä: Jokin toinen vaikuttavaksi todettu menetelmä tai tilanne, jossa menetelmää ei lainkaan tarjottaisi	• Koulukiusaamisen ennaltaehkäisy • Koulukiusaamisen väheneminen	2020-luvun Suomi Toteutuspaikka: Koulu
Satunnaistettu vertailukoetutkimus			
Nocentini & Menesini, 2016			
4.- ja 6.-luokkalaiset oppilaat (n = 2 042) 13 koulusta • 1 039 oppilasta koeryhmässä (51 luokkaa ja 7 koulua) • 1 003 oppilasta kontrolliryhmässä (46 luokkaa ja 6 koulua)	KiVa Koulu -ohjelma (käännettynä italian kielelle ja pienin muutoksin Italian koulusysteemiin sopivaksi, mm. internetiä vaatineet osuudet jätettiin pois koulujen tietokoneiden heikon saatavuuden vuoksi) Vertailumenetelmä: Koulujen tavanomainen kiusaamisenvastainen toiminta	Päävastemuuttujat: • Itseraportoitu kiusatuksi joutuminen (FBVS ja OBVQ*) • Itseraportoitu toisten kiusaaminen (FBVS ja OBVQ*) Toissijaiset vastemuuttujat: • Kiusaamista suosivat asenteet (*Questionnaire on Attitudes towards Bullying*) • Kiusaamisen uhria tukevat asenteet (*Questionnaire on Attitudes towards Bullying*) • Itseraportoitu empatia kiusattua kohtaan Informantteina oppilaat	2013–2014 Toteutuspaikka: Italialaiset koulut kolmelta alueelta: Florence, Siena, Lucca Mittaukset: • Alkumittaus • Seurantamittaus ohjelman päätyttyä (8 kk kuluttua alkumittauksesta)
Williford ym., 2013			
4.–6.-luokkalaiset ja 7.–9.-luokkalaiset oppilaat (n = 18 412) 143 koulusta • 9 914 oppilasta koeryhmässä • 8 498 oppilasta kontrolliryhmässä	KiVa Koulu -ohjelma Vertailumenetelmä: Koulujen tavanomainen kiusaamisenvastainen toiminta	Päävastemuuttujat: • Itseraportoitu internetissä kiusatuksi joutuminen (OBVQ**) • Itseraportoitu internetissä toisten kiusaaminen (OBVQ**) Informantteina oppilaat	2007–2008 Toteutuspaikka: Suomalaiset koulut Mittaukset: • Alkumittaus • Seurantamittaukset 4–5 kk ja 9 kk implementaatiosta
Yang & Salmivalli, 2015			
2.–9.-luokkalaiset (8–15-vuotiaat) (*n* = 23 520) oppilaat (alakoululaisia n = 12 450; yläkoululaisia *n* = 11 070) 195 koulusta • 738 luokkaa koeryhmässä • 647 luokkaa kontrolliryhmässä	KiVa Koulu -ohjelma Vertailumenetelmä: Koulujen tavanomainen kiusaamisenvastainen toiminta	Päävastemuuttujat: • Itseraportoitu kiusatuksi joutuminen (OBVQ*) • Itseraportoitu toisten kiusaaminen (OBVQ*) • Vertaisraportoitu rooli kiusaamistilanteessa (PRQ) Informantteina oppilaat	2007–2008 Toteutuspaikka: Suomalaiset koulut Mittaukset: • Alkumittaus • Seurantamittaus 9 kk implementaatiosta
Kvasikokeellinen vertailututkimus			
Kärnä ym., 2011a			
1.–9.-luokkalaiset oppilaat 1 189 koulusta	KiVa Koulu -ohjelma Vertailumenetelmä: Koulujen tavanomainen kiusaamisenvastainen toiminta	Kiusaajaksi tai kiusatuksi identifioituminen (OBVQ*) Informantteina oppilaat	2009–2010 Toteutuspaikka: Suomalaiset koulut Mittaukset: • Alkumittaus • Seurantamittaus 9 kk implementaatiosta

Taulukko jatkuu seuraavalle sivulle

Kohderyhmä (P)	Menetelmä (I + C)	Vastemuuttujat (O)	Aika ja paikka
Tutkimuskysymykseen perustuva PICO-lauseke			
Perusopetuksen 7–16-vuotiaat oppilaat	KiVa Koulu, joka on kuvattu johdannossa Vertailumenetelmä: Jokin toinen vaikuttavaksi todettu menetelmä tai tilanne, jossa menetelmää ei lainkaan tarjottaisi	• Koulukiusaamisen ennaltaehkäisy • Koulukiusaamisen väheneminen	2020-luvun Suomi Toteutuspaikka: Koulu
Ennen–jälkeen-tutkimukset ilman vertailuryhmää			
Clarkson ym., 2019			
7–12-vuotiaat oppilaat (n = 3 720) 41 koulusta	KiVa Koulu -ohjelma	Päävastemuuttujat: • Itseraportoitu kiusatuksi joutuminen (OBVQ*) • Itseraportoitu toisten kiusaaminen (OBVQ*) Informantteina oppilaat	2013–2014 Toteutuspaikka: Englannin ja Walesin koulut Mittaukset: • Alkumittaus • Loppumittaus 1 vuosi myöhemmin

PICO-lausekkeen mukaiset kohdat: **P** (*population*), **I** (*intervention*), **C** (*comparison*) ja **O** (*outcome*) (Davies, 2011).

FBVS = *Florence Bullying/Victimization Scales;* **ETVS** = *Empathy Towards Victim Scale;* **HIFAMS** = *How I Feel About My School;* **OBVQ** = *Revised Olweus Bully/Victim Questionnaire;* **OBVQ*** = *kaksi kysymystä Revised Olweus Bully/Victim Questionnaire -lomakkeesta;* **OBVQ**** = *kaksi kysymystä Revised Olweus Bully/Victim Questionnaire -lomakkeesta muokattu nettikiusaamista kartoittavaksi;* **PRQ** = *Participant Role Questionnaire;* **SCWBS** = *Stirling Children Well-being Scales;* **SDQ** = *Strengths and Difficulties Questionnaire;* **TSDQ** = *Teacher Strengths and Difficulties Questionnaire*

Tutkimuksissa oli vaihtelevasti raportoitu keskeyttämisanalyysien käytöstä. Puuttuvien arvojen määrä ja siitä raportointi vaihteli tutkimusten välillä. Osassa puuttuvien havaintojen määrä todettiin vähäiseksi, mutta näiden analysoinnista ei raportoitu (mm. Bowes ym., 2024), kun taas toisissa puuttuvia arvoja saattoi olla runsaastikin. Runsaampi havaintojen puuttuvuus ei aina vaikuttanut heikentävästi tilastoanalyysien laatuun, sillä puuttuvien havaintojen vaikutusta tuloksiin oli voitu huomioida ja arvioida kattavastikin erilaisin analyysein (mm. Kloeck ym., 2024; Williford ym., 2013).

Harhattomuus

Suurin osa vaikuttavuustutkimuksista arvioitiin harhattomuuden osalta hyvän tai erittäin hyvän tasoisiksi. Kahta tutkimusta lukuun ottamatta arvioidut tutkimukset olivat satunnaistettuja vertailukoetutkimuksia. Toinen muun tyyppisistä tutkimuksista oli kvasikokeellinen vertailukoetutkimus (Kärnä ym., 2011a), joka kuitenkin ansioitui harhattomuuden varmistamisessa hyödyntämällä saman koulun peräkkäisten ikäluokkien vertailua, huomioimalla koulujen klusteroitumisen analyysissä sekä testaamalla tulosten herkkyyttä mahdolliselle valikoivalle poisjäännille. Toisessa muun tyyppisessä tutkimuksessa käytettiin ennen–jälkeen-asetelmaa ilman vertailuryhmää, mikä lisäsi riskiä tulosten selittymiselle muilla samanaikaisilla tekijöillä ja samalla heikensi harhattomuutta (Clarkson ym., 2019). Satunnaistetuissa vertailukoetutkimuksissa satunnaistaminen tapahtui sokkoutetun satunnaistamisen avulla ja satunnaistamisyksikkönä oli koulu. Useimmissa tutkimuksista osallistujat satunnaistettiin jo ennen alkumittausta, mutta esimerkiksi Bowes kollegoineen (2024), Kloeck kollegoineen (2024) ja Huitsing kollegoineen (2020) satunnaistivat koulut vasta alkumittauksen jälkeen, mikä vähensi harhan riskiä. Vertailuryhmät olivat yhtä poikkeusta lukuun ottamatta (Garandeau ym., 2014b) jonotuslistalla KiVa Koulu -ohjelmaan, mutta toisaalta katsottavissa aktiivisiksi kontrolliryhmiksi, sillä koulujen oma kiusaamisenvastainen toiminta jatkui vertailuryhmän kouluissa tavanomaiseen tapaan. Näin ollen samassa koulussa ei ollut tutkimuksissa käynnissä koeryhmän lisäksi kontrolliryhmää, vaan ne tapahtuivat eri kouluissa, eikä mahdollisuutta ryhmien väliseen oppimiseen ollut. Kaikista kontrolliryhmän toteuttamista tavanomaisista kiusaamisenvastaisista toimista ei ollut tarkempaa tietoa (esim. Axford ym., 2020). Toisaalta osassa muualla kuin Suomessa toteutetuissa tutkimuksissa koulujen toiminta oli lasten ja nuorten prososiaalisiin taitoihin ja kiusaamisen vastaiseen toimintaan liittyvää järjestäytynyttä tukea (esim. Bowes ym., 2024). Osallistujien taustamuuttujia raportoitiin vaihtelevasti, useimmiten melko niukasti, mutta koska mukana olivat kokonaiset koulut, otoskoot olivat suuria ja osallistumisprosentit korkeita, ei valikoitumisen riskiä arvioitu merkittäväksi. Koe- ja kontrolliryhmien samankaltaisuudesta alkumittauksen tai taustamuuttujien osalta oli raportoitu vaihtelevasti, mutta osin hyvinkin kattavasti (esim. Kloeck ym., 2024; Nocentini & Menesini, 2016; Williford ym., 2013). Osa tutkimuksista raportoi pieniä eroja koe- ja

kontrolliryhmien välillä esimerkiksi äidinkielen (Kärnä ym., 2013), sekä alkumittauksen osalta kiusaamisen esiintyvyydessä (Axford ym., 2020). Ansiokkaana pidettiin ryhmien välisten deskriptiivisten tietojen kuvaamista (mm. Kloeck ym., 2024). Tämä kuitenkin vaihteli tutkimusten välillä, vaikka useimmissa tutkimuksissa ainakin perustaustamuuttujat (ikä, sukupuoli) oli raportoitu ja huomioitu analyyseissa kontrollimuuttujina (Yang & Salmivalli, 2015) tai erilaisten interaktioanalyysien avulla (mm. Garandeau ym., 2014b), vaikkei mahdollisista ryhmien välisistä eroista välttämättä raportoitukaan (Yang & Salmivalli, 2015). Myös erilaiset inhimilliset virheet esimerkiksi tietojen tallentamisessa tai keräämisessä olivat osassa tutkimuksista lisänneet puuttuvien havaintojen määrää, kuten Kloeckin ja kollegoiden (2024) tutkimuksessa, jossa tämän vaikutusta tuloksiin oli kuitenkin analysoitu kattavasti.

Toistotarkkuus

Vaikuttavuustutkimusten toistotarkkuus vaihteli tyydyttävän ja erittäin hyvän välillä. KiVa Koulu -ohjelma otettiin kouluissa käyttöön kouluttamalla henkilökuntaa ohjelman ohjaajiksi, minkä jälkeen kouluissa pystyi manuaalien avulla toteuttamaan ohjelmaa. Suomen ulkopuolella toteutetuissa tutkimuksissa manuaalit käännettiin ensin kohdemaan kielelle (mm. Kloeck ym., 2024; Nocentini & Menesini, 2016). Suurimmassa osassa tutkimuksista koulujen henkilökunnan kouluttaminen oli mainittu, joskaan kaikissa tästä ei ollut selkeää raporttia (Garandeau ym., 2014a). Osassa tutkimuksista manuaalin käyttäminen oli jätetty mainitsematta, jolloin tämä jäi lukijan tulkinnan varaan (esim. Huitsing ym., 2020), vaikkakin sen käyttö koulutuksen myötä on ollut varsin todennäköistä. Vielä harvemmin vaikuttavuustutkimuksissa raportointiin KiVa Koulu -ohjelman laadun varmistamisesta käyttöönoton jälkeen, mikä lisäsi toistotarkkuuden heikkoutta. Osassa tutkimuksista oli käytössä osallistuville kouluille puhelin- tai sähköpostituki (Garandeau ym., 2023; Kärnä ym., 2011b), ja joissain tutkimuksissa tuki oli tiiviimpää, kuten KiVa-koordinaattorin tekemiä kouluvierailuja ja antamaa työnohjausta (Kloeck ym., 2024). Osa vaikuttavuustutkimuksista tutki menetelmän toistotarkkuutta, ja tällöin myös laadunvarmistuksen keinoista raportoitiin hyvin kattavasti (Axford ym., 2020; Kloeck ym., 2024; Kärnä ym., 2013). Laadunvarmistuksen keinoista huolimatta ohjelman käyttöönotossa saattoi esiintyä haasteita, kuten suositusta lyhyemmät KiVa-oppitunnit (Kärnä ym., 2011a) tai vaihtelu opettajien tuntien valmisteluun käyttämässä ajassa tai sen raportoimatta jättäminen (Yang & Salmivalli, 2015). Osa tutkimuksista toteutettiin Covid-19-pandemian aikana, jolloin osa tai koko koulutus oli saatettu toteuttaa etäyhteyden välityksellä, minkä vaikutuksia tutkimuksissa pohdittiin (Bowes ym., 2024; Kloeck ym., 2024). Joissain tutkimuksista opettajien resurssit ohjelman ohjeiden mukaiseen toteuttamiseen arvioitiin heikoksi muun muassa juuri pandemiaan liittyvän kuormittuneisuuden (Kloeck ym., 2024) tai vaihtelevan motivaation (Nocentini & Menesini, 2016) vuoksi.

Yleistettävyys

Vaikuttavuustutkimusten yleistettävyys vaihteli arviossa tyydyttävän ja erittäin hyvän välillä. Arvioitavista tutkimuksista yhdeksän oli toteutettu suomalaisessa kouluympäristössä ja kuusi tutkimusta edusti muualla Euroopassa toteutettuja KiVa Koulu -vaikuttavuustutkimuksia. Suomalaisissa vaikuttavuustutkimuksissa mukaan oli kutsuttu kaikki Manner-Suomen peruskoulut pois lukien erityiskoulut. Tutkimukseen vapaaehtoiseksi ilmoittautuneiden koulujen mukaanotossa hyödynnettiin kerrostettua otantaa sekä huomioitiin maakunta ja opetuskieli (suomi tai ruotsi) (mm. Kärnä ym., 2011a, 2011b), minkä vuoksi katsauksen tulosten yleistettävyyttä suomalaiseen kouluympäristöön voi pitää hyvänä. Näin yleistettävyyttä vahvisti maantieteellinen kattavuus ja otoksen kerrostettu otanta. Yleistettävyyteen vaikutti positiivisesti myös lukuisille eri kielille käännetty oppilaiden huoltajien tiedote ja lupa osallistua tutkimukseen, jotta esimerkiksi maahanmuuttajataustaisten oppilaiden osuus vastaisi populaatiota. Lisäksi esimerkiksi Kärnä ja kollegat (2011b) huomioivat analyyseissään ruotsinkielisten koulujen yliedustuksen. Vaikuttavuustutkimusten koulujen sisäiset osallistumisprosentit ja otoskoot olivat suuria ja mukaanotto- ja poissulkukriteerit oli pääosin hyvin raportoitu. Kriteerit olivat useimmiten melko väljät ja kattoivat esimerkiksi koulujen tietyn ikäiset oppilaat, joilla oli lupa osallistua tutkimukseen. Tutkimuksiin osallistuminen oli kuitenkin vapaaehtoista, jolloin osallistuneet koulut saattoivat olla keskimääräistä motivoituneempia tai kehittämismyönteisempiä (Clarkson ym., 2019; Huitsing ym., 2020; Kärnä, 2011b). Osaan tutkimuksista oli kutsuttu mukaan juuri kohdemaan ”keskimääräisiä” kouluja edustavia kouluja tietyiltä alueilta, joihin tulokset olivat hyvin yleistettävissä, mutta yleistettävyydestä rajautuivat pois kuitenkin pienen tai suuren riskin koulut (Nocentini & Menesini, 2016). Osassa tutkimuksista osallistujien arvioitiin edustavan keskimäärin sosioekonomisesti parempiosaisia kohdemaan alueita (Clarkson ym., 2019). Osa tutkimuksista oli lähtökohtaisesti toteutettu tietyssä osassa kohdemaata, mikä voi rajoittaa tulosten yleistettävyyttä koko kohdemaan populaatioon (Bowes ym., 2024; Kloeck ym., 2024; Nocentini & Menesini, 2016). Garandeaun ja kollegojen (2014a) tutkimuksessa tutkituista kiusaajiksi luokitelluista oppilaista 89 prosenttia oli poikia, mikä rajoittaa tulosten sovellettavuutta kiusaaviin tyttöihin. Tutkimusten aikana poisjääneiden oppilaiden arvioitiin suurimmaksi osaksi olevan niitä, jotka olivat seuranta-ajan aikana vaihtaneet koulua esimerkiksi alueelta poismuuton vuoksi. Poisjääneiden osallistujien demografisten tietojen eroavaisuuksia ei suurimmassa osassa tutkimuksista vertailtu tarkemmin tutkimuksessa jatkaneiden osallistujien tietoihin (esim. Axford ym., 2020; Bowes ym., 2024). Poisjääneiden määrät eivät kuitenkaan olleet poikkeuksellisen suuria. Tutkimusten seuranta-ajat vaihtelivat yhdeksästä kuukaudesta yhteen vuoteen, yhdessä tutkimuksessa seurantamittauksia toteutettiin vielä kahden vuoden kohdalla (Huitsing ym., 2020). Tutkimuksessa, jossa vertailtiin kiusaamiseen puuttumisen tehokkuutta ojentamismallilla ja Yhteisen huolen mallilla, oli seuranta-aika vain kaksi viikkoa kiusaamiseen puuttumisen jälkeen (Garandeau ym., 2014b).

Vaikuttavuuden arvio keskeisissä kansainvälisissä menetelmätietokannoissa

KiVa Koulu -ohjelma on arvioitu yhdysvaltalaisessa *California Evidence-Based Clearinghouse for Child Welfare* -tietokannassa (CEBC). Ohjelma on saanut parhaan arvion 1 (*Well-Supported by Research Evidence*), mikä viittaa vahvaan tutkimusnäyttöön ohjelman vaikuttavuudesta. Lisäksi *Blueprints for Healthy Youth Development* -tietokanta on arvioinut KiVa Koulu -ohjelman, ja se on saanut luokituksen Model Plus. Tämä tarkoittaa, että ohjelman

vaikuttavuudesta on erittäin vahvaa näyttöä, ja se täyttää vaativat tieteelliset kriteerit sekä intervention vaikutusten että tutkimusasetelmien laadun osalta. Kiva Koulu -ohjelma on arvioitu Kasvun tuki -menetelmäpankissa aiemmin vuonna 2020, jolloin se on saanut vaikuttavuusarvion 3 (Vahva dokumentoitu näyttö).

Vaikuttavuusnäytön yhteenveto

Tämän arvion mukaan KiVa Koulu -ohjelmalla havaittiin tavoiteltuja myönteisiä vaikutuksia lasten ja nuorten kiusaamisen vähentämisessä ja ennaltaehkäisyssä. Tässä katsauksessa arvioitujen vaikuttavuustutkimusten tulosten mukaan KiVa Koulu -ohjelmalla oli vaikuttavuutta lasten ja nuorten kiusaamiseen ja kiusaamisen kohteeksi joutumiseen niin oppilaiden itsensä arvioimana kuin vertaisten raportoimana. Tutkimusnäyttö KiVa Koulu -ohjelman vaikuttavuudesta erityisesti nuoremmilla oppilailla oli vakuuttavaa. Kuitenkin nuoruusikää lähestyvillä lapsilla ja nuorilla tulokset vaikutuksista olivat osin ristiriitaisia ja vaikuttavuusnäyttö vähäisempää. Arviossa löydettiin viitteitä myös sukupuolen merkityksestä KiVa Koulu -ohjelman vaikuttavuudelle, sillä joissakin tutkimuksissa vaikuttavuus riippui oppilaiden sukupuolesta tai luokkien sukupuolijakaumasta. Esimerkiksi Kärnä ja kollegat (2013) havaitsivat kiusaamisen vähenevän enemmän pojilla ja luokissa, joissa poikien suhteellinen osuus oppilasmäärästä oli suuri, kuin tytöillä. KiVa Koulu -ohjelmalla havaittiin suotuisia vaikutuksia myös muihin vaikuttavuustutkimusten kiusaamiseen liittyviin toissijaisiin tulosmuuttujiin, kuten kiusaamiseen liittyviin asenteisiin, esimerkiksi empatiaan kiusattua kohtaan (esim. Bowes ym., 2024) ja kiusattua puolustavaan käyttäytymiseen (Garandeau ym., 2023).

Tässä katsauksessa arvioiduista vaikuttavuustutkimuksista ainoastaan kolme raportoi kiusaamista kartoittavien päävastemuuttujien Cohenin *d*-efektikoot (Kärnä, 2011b; Nocentini & Menesini, 2016; Williford ym., 2013). Cohenin *d*-efektikokojen luottamusvälejä ei raportoitu. Sen sijaan valtaosassa vaikuttavuustutkimuksista kiusaamisen vähenemistä kuvattiin vetosuhteilla (odds ratio, OR). Tämän vuoksi vaikuttavuuden yhteenvedossa näiden efektikokojen raportointi painottuu. Lisäksi osassa tutkimuksissa päävastemuuttujien efektikokoja ei ollut raportoitu, vaan tutkimukset raportoivat beta-kertoimia (Garandeau ym., 2014a, 2023; Kloeck ym., 2024).

Itseraportoitu kiusatuksi joutuminen

Seitsemän kahdeksasta vetosuhteita raportoineesta satunnaistetusta vertailukoetutkimuksesta löysi tilastollisesti merkitseviä eroja itseraportoidun kiusatuksi joutumisen osalta KiVa Koulu -ohjelmaa käyttäneiden koulujen ja kontrollikoulujen välillä (Bowes ym., 2024; Huitsing ym., 2020; Kärnä ym., 2011b, 2013; Nocentini & Menesini, 2016; Williford ym., 2013; Yang & Salmivalli, 2015). Näiden tutkimusten raportoimat vetosuhteet vaihtelivat välillä 1,15–1,93 (95 %:n lv: 1,04–2,38). Kolme tutkimusta raportoi lisäksi Cohenin *d*-efektikoot, jotka olivat suhteellisen pieniä, mutta tilastollisesti merkitseviä (d = 0,14–0,38; p < 0,01) (Kärnä, 2011b; Nocentini & Menesini, 2016; Williford ym., 2013). Walesissa toteutetussa Axfordin ja kollegojen (2020) tutkimuksessa itseraportoitu kiusatuksi joutuminen ei eronnut tilastollisesti merkitsevästi KiVa Koulu -ohjelmaa toteuttaneiden ja kontrollikoulujen välillä (vakioitu OR = 0,76; 95 %:n lv: 0,55–1,06; p = 0,11). Myöskään beta-kertoimia raportoineet Kloeck ja kollegat (2024) eivät löytäneet tšekkiläisissä peruskouluissa toteutetussa tutkimuksessaan tilastollisesti merkitsevää eroa KiVa Koulu -ohjelmaan osallistuneiden koulujen ja kontrollikoulujen välillä itseraportoidun kiusatuksi joutumisen osalta (b = -0,09; Ei tilastollisesti merkitsevä). Kärnän ja kollegojen (2011a) kvasikokeellisessa vertailututkimuksessa itseraportoitu kiusatuksi joutuminen kuitenkin väheni tilastollisesti merkitsevästi (OR: 1,18; 95 %:n lv: 1,15-1,21; p < 0,001). Clarksonin ja kollegojen (2019) ennen–jälkeen-tutkimuksesta niin ikään saatiin vahvistavaa näyttöä itseraportoidun kiusatuksi joutumisen vähenemisestä KiVa Koulu -ohjelman myötä (OR = 0,79).

Iän ja sukupuolen merkitys ohjelman vaikuttavuudelle tuli esiin muun muassa Kärnän ja kollegojen (2013) tutkimuksessa, jossa he tutkivat 2.–3.-luokkalaisia ja 8.–9.-luokkalaisia oppilaita erikseen tarkastellen myös sukupuolen vaikutusta. He havaitsivat, että 9 kuukauden kuluttua ohjelman aloituksesta tehdyssä seurantamittauksessa vain 2.–3.-luokkalaisten tyttöjen itseraportoitu kiusatuksi joutuminen oli vähentynyt tilastollisesti merkitsevästi. Sen sijaan 2.–3.-luokkalaisten poikien tai 8.–9.-luokkalaisten oppilaiden itseraportoitu kiusaaminen ei vähentynyt tilastollisesti merkitsevästi. Niin ikään Nocentini ja Menesini (2016) löysivät vahvempia efektejä 4.-luokkalaisten oppilaiden (d = 0,38) keskuudesta kuin 6.-luokkalaisilta (d = 0,23). Lisäksi Huitsing ja kollegojen (2020) tutkimuksessa tilastollisesti merkitsevät erot KiVa- ja kontrollikoulujen välillä tulivat esiin lähinnä vasta kahden vuoden seurannassa ja ainoastaan tarkasteltaessa vakavaa tai toistuvaa kiusaamista.

Vertaisraportoitu kiusatuksi joutuminen

Kiusatuksi joutuminen väheni myös vertaisraportoituna tilastollisesti merkitsevästi Kärnän ja kollegojen (2011b) tutkimuksen mukaan (d = 0,33; OR = 1,83) sekä Yangin ja Salmivallin (2015) tutkimuksen mukaan (OR = 1,24; 95 %:n lv: 1,10–1,39; p = 0,01). Kärnän ja kollegojen (2013) tutkimuksessa vertaisraportointiin perustuva 8.–.9.-luokkalaisten kiusatuksi joutuminen sen sijaan väheni ainoastaan 8.-luokkalaisilla (b = -0,10; p < 0,01), kun taas 9.-luokkalaisilla ei havaittu muutosta (b = -0,01; p = 0,67).

Itseraportoitu toisten kiusaaminen

Satunnaistettujen vertailukoetutkimusten vaikuttavuusnäyttö itseraportoidun toisten kiusaamisen suhteen oli vaihtelevampaa eikä yhtä vakuuttavaa kuin itseraportoidun kiusatuksi joutumisen suhteen. Raportoidessaan vetosuhteita KiVa Koulu -ohjelmaa käyttäneiden koulujen ja kontrollikoulujen välillä tilastollisesti merkitseviä eroja löysi viisi kahdeksasta vaikuttavuustutkimuksesta, joista yhdessä (Huitsing ym., 2020) tulokset olivat kuitenkin osin ristiriitaisia. Tilastollisesti merkitsevät vetosuhteet (p < 0,05) vaihtelivat välillä 1,34–1,69 (95 %:n lv: 1,07–2,48) (Huitsing ym., 2020; Kärnä ym., 2013; Nocentini & Menesini, 2016; Williford ym., 2013; Yang & Salmivalli, 2015). Kärnä ja kollegat (2013) havaitsivat tilastollisesti merkitsevät erot 2.–3.-luokkalaisilla oppilailla, mikä viittaa KiVa Koulu -ohjelman vaikuttavuuteen (OR: 1,41, 95 %:n lv: 1,07–1,75, p < 0,05), mutta 8.–9.-luokkalaisilla erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Vastaavasti KiVa Koulu -ohjelman vaikutusta itseraportoituun toisten nettikiusaamiseen 1.–9.-luokkalaisilla tutkineet Williford ja kollegat (2013) löysivät ohjelmaan osallistumisen myötä nettikiusaamisen vähenemistä puoltavia merkitseviä tuloksia ikäryhmän keskitasolla (d = 0,16) ja yhtä keskihajontaa nuoremmilla

TAULUKKO 3.

KiVa Koulu -ohjelman vaikuttavuustutkimusten tulokset – ryhmien väliset efektikoot vertailuajankohtien välillä ja efektikokojen luottamusvälit.

Vastemuuttuja (Mittari tai tiedonkeruutapa)	Vertailuajankohdat	*p*-arvo	Ryhmien välinen efektikoko	Efektikoon 95 %:n luottamusväli
Axford ym., 2020			Vakioitu OR (käänteinen vakioitu OR)	
Itseraportoitu kiusatuksi joutuminen (OBVQ)	Alkumittaus vs seurantamittaus 12 kk kuluttua	0,11	0,76 (1,32)	0,55–1,06
Itseraportoitu toisten kiusaaminen (OBVQ)	Alkumittaus vs seurantamittaus 12 kk kuluttua	0,51	0,89 (1,12)	0,61–1,28
Opettajan raportoima sosiaalinen ja emotionaalinen hyvinvointi (TSDQ)	Alkumittaus vs seurantamittaus 12 kk kuluttua	0,97	Keskiarvoero (vakioitu): -0,008	-0,4–0,4
Oppilaan koulupoissaolot koulun järjestelmästä raportoituna	Alkumittaus vs seurantamittaus 12 kk kuluttua	0,38	RR (vakioitu) = 1,04	0,95–1,14
Bowes ym., 2024			Vakioitu OR (käänteinen vakioitu OR)	
Itseraportoitu kiusatuksi joutuminen (OBVQ)	Alkumittaus vs seurantamittaus 12 kk alkumittauksen jälkeen	0,01	0,87 (1,15)	0,78–0,97
Itseraportoitu toisten kiusaaminen (OBVQ)	Alkumittaus vs seurantamittaus 12 kk alkumittauksen jälkeen	0,08	0,90 (1,11)	0,80–1,01
Itseraportoitu hyvinvointi (HIFAMS)	Alkumittaus vs seurantamittaus 12 kk alkumittauksen jälkeen	0,68	Keskiarvoero (vakioitu): 0,02	-0,08–0,11
Itseraportoitu empatia kiusaamisen uhria kohtaan (ETVS)	Alkumittaus vs seurantamittaus 12 kk alkumittauksen jälkeen	< 0,001	Keskiarvoero (vakioitu): 0,45	0,20–0,69
Itseraportoitu kiusaamisen uhria puolustava käytös (PRQ – Defender Scale)	Alkumittaus vs seurantamittaus 12 kk alkumittauksen jälkeen	0,03	0,76 (1,32)	0,59–0,97
Opettajan raportoima hyvinvointi (TSDQ, vertaisongelmat)	Alkumittaus vs seurantamittaus 12 kk alkumittauksen jälkeen	0,01	0,85 (1,18)	0,75–0,96
Opettajan raportoima hyvinvointi (TSDQ, prososiaalisuus)	Alkumittaus vs seurantamittaus 12 kk alkumittauksen jälkeen	0,40	0,93 (1,08)	0,77–1,11
Opettajan raportoima hyvinvointi (TSDQ, hyperaktiivisuus)	Alkumittaus vs seurantamittaus 12 kk alkumittauksen jälkeen	0,73	1,02 (0,98)	0,91–1,14
Opettajan raportoima hyvinvointi (TSDQ, tunne-elämän pulmat)	Alkumittaus vs seurantamittaus 12 kk alkumittauksen jälkeen	0,93	1,01 (0,99)	0,83–1,23
Opettajan raportoima hyvinvointi (TSDQ, käyttäytymisen pulmat)	Alkumittaus vs seurantamittaus 12 kk alkumittauksen jälkeen	0,34	0,87 (1,15)	0,66–1,16

Taulukko jatkuu seuraavalle sivulle

Vastemuuttuja (Mittari tai tiedonkeruutapa)	Vertailuajankohdat	*p*-arvo	Ryhmien välinen efektikoko	Efektikoon 95 %:n luottamusväli
Garandeau ym., 2014a			*b* (standardoitu)	
Vertaisraportoitu kiusaajaksi nimeäminen (PRQ)	Alkumittaus vs seurantamittaus 9 kk implementaatiosta	0,04 (pieni suosio) < 0,001 (keski-suuri suosio) 0,07 (suuri suosio)	-0,146 -0,231 -0,023	Ei raportoitu Ei raportoitu Ei raportoitu
Garandeau ym., 2023			*ß*	
Kiusattua puolustava käytös (3 kysymystä PRQ-kyselystä)	Alkumittaus vs 4–5 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	0,01	0,018	0,005–0,031
	Alkumittaus vs 9 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	0,01	0,021	0,005–0,037
Huitsing ym., 2020			OR (käänteinen OR)	
Itseraportoitu kiusatuksi joutuminen (OBVQ) G, F = *Global, Frequency* M, F = *Maximum, Frequency* G, D = *Global, Dikotominen* M, D = *Maximum, Dikotominen*	Alkumittaus vs seurantamittaus 1 vuosi implementoinnista	0,12 (G, F) 0,06 (M, F) 0,03 (G, D) 0,05 (M, D)	0,77 (1,29) 0,74 (1,35) 0,67 (1,49) 0,70 (1,43)	0,56–1,07 0,54–1,01 0,46–0,97 0,49–1,00
	Alkumittaus vs seurantamittaus 2 vuotta implementoinnista	0,08 (G, F) 0,01 (M, F) 0,09 (G, D) 0,01 (M, D)	0,74 (1,34) 0,66 (1,52) 0,71(1,40) 0,61 (1,63)	0,54–1,04 0,48–0,91 0,49–1,05 0,42–0,89
Itseraportoitu toisten kiusaaminen (OBVQ)	Alkumittaus vs seurantamittaus 1 vuosi implementoinnista	0,07 (G, F) 0,05 (M, F) 0,50 (G, D) 0,17 (M, D)	0,70 (1,43) 0,67 (1,49) 0,84 (1,19) 0,70 (1,41)	0,48–1,03 0,45–1,00 0,51–1,38 0,42–1,16
	Alkumittaus vs seurantamittaus 2 vuotta implementoinnista	0,01 (G, F) 0,02 (M, F) 0,54 (G, D) 0,01 (M, D)	0,60 (1,67) 0,60 (1,66) 0,83 (1,20) 0,65 (1,63)	0,40–0,89 0,40–0,91 0,47–1,49 0,35–1,08
Kärnä ym., 2011a			OR	
Kiusaajaksi identifioituminen (OBVQ)	Alkumittaus vs 9 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	< 0,001	1,18	1,15–1,21
Kiusatuksi identifioituminen (OBVQ)	Alkumittaus vs 9 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	< 0,001	1,22	1,19–1,24
Kärnä ym., 2011b			OR	
Itseraportoitu kiusatuksi joutuminen (OBVQ)	Alkumittaus vs 4 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	Ei raportoitu	*d* = 0,03	Ei raportoitu
	Alkumittaus vs 9 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	Ei raportoitu	*d* = 0,17 OR = 1,47	1,10–1,96
Itseraportoitu toisten kiusaaminen (OBVQ)	Alkumittaus vs 4 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	Ei raportoitu	*d* = 0,05	Ei raportoitu
	Alkumittaus vs 9 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	Ei raportoitu	*d* = 0,10 OR = 1,22	0,78–1,90

Taulukko jatkuu seuraavalle sivulle

Vastemuuttuja (Mittari tai tiedonkeruutapa)	Vertailuajankohdat	*p*-arvo	Ryhmien välinen efektikoko	Efektikoon 95 %:n luottamusväli
Kärnä ym., 2011b			OR	
Vertaisraportoitu kiusatuksi joutuminen (OBVQ)	Alkumittaus vs 4 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	Ei raportoitu	*d* = 0,18	Ei raportoitu
	Alkumittaus vs 9 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	Ei raportoitu	*d* = 0,33 OR = 1,83	Ei raportoitu
Vertaisraportoitu toisten kiusaaminen (OBVQ)	Alkumittaus vs 4 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	Ei raportoitu	*d* = 0,10	Ei raportoitu
	Alkumittaus vs 9 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	Ei raportoitu	*d* = 0,14 OR = 1,29	Ei raportoitu
Kärnä ym., 2013			OR	
Itseraportoitu kiusatuksi joutuminen (OBVQ)	Alkumittaus vs 4 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	< 0,05 (2.–3. lk.) < 0,05 (8.–9. lk.)	1,23 1,21	1,04–1,42 1,04–1,38
	Alkumittaus vs 9 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	< 0,05 (2.–3. lk. tytöt) Ei tilastollisesti merkitsevä (pojat) Ei tilastollisesti merkitsevä (8.–9. lk.)	1,63 1,04 1,04	1,34–1,91 0,79–1,30 0,86–1,22
Itseraportoitu toisten kiusaaminen (OBVQ)	Alkumittaus vs 4 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	< 0,05 (2.–3. lk.) Ei tilastollisesti merkitsevä (8.–9. lk.)	1,41 0,93	1,07–1,75 0,73–1,75
	Alkumittaus vs 9 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	< 0,05 (2.–3. lk.) Ei tilastollisesti merkitsevä (8.–9. lk.)	1,43 1,08	1,10–1,77 0,88–1,28
Vertaisraportoitu kiusatuksi joutuminen (PRQ)	Alkumittaus vs 9 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	< 0,001 (8. lk.) 0,67 (9. lk.)	*d* = 0,10 *d* = 0,01	Ei raportoitu
Vertaisraportoitu toisten kiusaaminen (PRQ)	Alkumittaus vs 9 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	Ei raportoitu Ei raportoitu	pojat: *d* = 0,11 tytöt: *d* = 0,00	Ei raportoitu
Vertaisraportoitu kiusaajan avustaminen (PRQ)	Alkumittaus vs 9 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	Ei raportoitu Ei raportoitu	pojat: *d* = 0,18 tytöt: *d* = 0,06	Ei raportoitu
Vertaisraportoitu kiusaajan yllyttäminen (PRQ)	Alkumittaus vs 9 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	Ei raportoitu Ei raportoitu	pojat: *d* = 0,19 tytöt: *d* = 0,02	Ei raportoitu
Vertaisraportoitu kiusatun puolustaminen (PRQ)	Alkumittaus vs 9 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	Ei raportoitu Ei raportoitu	pojat: *d* = -0,11 (8.lk) tytöt: *d* = -0,17 (9.lk)	Ei raportoitu

Taulukko jatkuu seuraavalle sivulle

Vastemuuttuja (Mittari tai tiedonkeruutapa)	Vertailuajankohdat	*p*-arvo	Ryhmien välinen efektikoko	Efektikoon 95 %:n luottamusväli
Nocentini & Menesini, 2016			Cohenin *d*, OR	
Itseraportoitu kiusatuksi joutuminen (FBVS ja OBVQ)	Alkumittaus vs 8 kk:n seurantamittaus	Ei raportoitu	*d* = 0,38 OR = 1,93	1,74–2,13
		Ei raportoitu	*d* = 0,23 OR = 1,22	0,94–1,58
Itseraportoitu toisten kiusaaminen (FBVS ja OBVQ)	Alkumittaus vs seurantamittaus	Ei raportoitu	*d* = 0,24 OR = 1,31	0,93–1,83 0,93–1,89
		Ei raportoitu	*d* = 0,21 OR = 1,33	
Itseraportoidut kiusaajaa suosivat asenteet	Alkumittaus vs seurantamittaus	Ei raportoitu Ei raportoitu	*d* = 0,30 *d* = 0,20	Ei raportoitu Ei raportoitu
Itseraportoidut kiusaamisen uhria tukevat asenteet	Alkumittaus vs 8 kk:n seurantamittaus	Ei raportoitu Ei raportoitu	*d* = 0,24 *d* = 0,05	Ei raportoitu Ei raportoitu
Itseraportoitu empatia kiusaamisen uhria kohtaan	Alkumittaus vs 8 kk:n seurantamittaus	Ei raportoitu Ei raportoitu	*d* = 0,40 *d* = 0,08	Ei raportoitu Ei raportoitu
Williford ym., 2013			Cohenin *d*, OR	
Itseraportoitu toisten nettikiusaaminen (OBVQ; *cyberbullying*)	Alkumittaus vs 9 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	0,01 0,05 0,73	*d* = 0,29, OR: 1,69 (*mean age* - SD) *d* = 0,16, OR = 1,34 (*mean age*) *d* = 0,03, OR = 1,06 (*mean age* + SD)	1,15–2,48 0,99–1,79 0,77–1,45
Itseraportoitu nettikiusatuksi joutuminen (OBVQ; *cybervictimization*)	Alkumittaus vs 9 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	< 0,01	*d* = 0,14, OR: 1,29 Päävaikutus tilastollisesti merkitsevä	1,05–1,57
Yang & Salmivalli, 2015			OR	
Itseraportoitu toisten kiusaaminen (OBVQ)	Alkumittaus vs 9 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	0,02	1,16	1,10–1,41
Itseraportoitu kiusatuksi joutuminen (OBVQ)	Alkumittaus vs 9 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	0,01	1,35	1,23–1,46
Itseraportoitu kiusaaja-kiusatuksi identifioituminen (OBVQ)	Alkumittaus vs 9 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	0,01	1,51	1,29–1,73
Vertaisraportoitu toisten kiusaaminen (PRQ)	Alkumittaus vs 9 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	0,04	1,20	1,06–1,34
Vertaisraportoitu kiusatuksi joutuminen (PRQ)	Alkumittaus vs 9 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	0,01	1,24	1,10–1,39
Vertaisraportoitu kiusaaja-kiusatuksi identifioituminen (PRQ)	Alkumittaus vs 9 kk:n seurantamittaus implementaatiosta	0,01	1,63	1,33–1,92

FBVS = *Florence Bullying/Victimization Scale;* **ETVS** = *Empathy Towards Victim Scale;* **HIFAMS** = *How I Feel About My School;* **OBVQ** = *Revised Olweus Bully/Victim Questionnaire;* **PRQ** = *Participant Role Questionnaire;* **SCWBS** = *Stirling Children Well-being Scales;* **SDQ** = *Strengths and Difficulties Questionnaire;* **TSDQ** = *Teacher Strengths and Difficulties Questionnaire*

lapsilla (*d* = 0,29), mutta koko ryhmän keski-iästä vähintään yhtä keskihajontaa vanhemmilla lapsilla tulokset eivät enää olleet tilastollisesti merkitseviä (*d* = 0,03). Huitsingin ja kollegojen (2024) tutkimuksessa toisten kiusaaminen itseraportoituna väheni ainoastaan tarkasteltaessa suurinta oppilaan raportoimaa kiusaamisen esiintymistiheyttä mistä tahansa kiusaamismuodosta, mutta muut osa-alueet jäivät ei-merkitseviksi, vaikka efektit olivatkin KiVa-ohjelman vaikuttavuuden kannalta oikeansuuntaisia. Axfordin ja kollegojen (2020), Bowesin ja kollegojen (2024), Nocentinin ja Menesinin (2016) sekä Kloeckin ja kollegojen (2024) tutkimuksissa ero jäi tilastollisesta merkitsevyydestä, vaikka efektit olivat kiusaamisen kannalta oikeansuuntaisia. Myöskään Kärnän ja kollegojen (2011b) tutkimuksessa itseraportoitu toisten kiusaamisen väheneminen KiVa Koulu -ohjelmaa toteuttaneiden koulujen ja kontrollikoulujen välillä ei eronnut tilastollisesti merkitsevästi, vaikka efekti oli niin ikään oikeansuuntainen (*d* = 0,10). Clarkson ja kollegat (2019) löysivät positiivisia tuloksia toisten kiusaamisen vähenemisestä KiVa Koulu -ohjelman toteuttamisen myötä ennen–jälkeen-asetelmalla (OR = 0,79).

Vertaisraportoitu toisten kiusaaminen

Yang ja Salmivalli (2015) huomasivat KiVa Koulu -ohjelman vähentävän tilastollisesti merkitsevästi vertaisraportoinnin perusteella toisten kiusaamista verrattuna kontrolliryhmän kouluihin (OR = 1,20; 95 %:n lv: 1,06–1,39, *p* = 0,04). Vertaisraportoinnin perusteella toisten kiusaaminen ei kuitenkaan vähentynyt KiVa Koulu -ohjelmaa toteuttaneissa kouluissa kontrollikouluja enemmän Kärnän ja kollegojen (2011b) tutkimuksen mukaan (*d* = 0,10; OR = 1,29; 95 %:n lv: 0,78–1,90), eikä Kärnän ja kollegojen (2013) tutkimuksen mukaan, jossa ohjelman vaikuttavuutta tutkittiin 8.–9.-luokkalaisilla oppilailla eikä löydetty efektiä. Kiusaajan sosiaalisella suosiolla havaittiin kuitenkin yhteys KiVa Koulu -ohjelman vaikuttavuuteen kiusaamisen vähentämisessä, sillä Garandeaun ja kollegojen (2014a) tutkimuksen mukaan ohjelmalla oli vaikuttavuutta oppilailla, joiden suosio oli arvioitu pieneksi (*b* = -0,146, *p* = 0,04) tai keskisuureksi (*b* = -0,231, *p* < 0,001), mutta suuren suosion oppilaiden vertaisraportoitu toisten kiusaaminen ei vähentynyt tilastollisesti merkitsevästi, vaikka efekti olikin oikeansuuntainen (*b* = -0,023, *p* = 0,07).

Vaikutukset toissijaisiin vastemuuttujiin

- **Kiusattua puolustava käytös:**
  - Bowes ym., 2024: OR: 0,76, lv: 0,59-0,97, *p* = 0,03
  - Garandeau ym., 2023: *b* = 0,021, *p* = 0,01
- **Kiusaajaa suosivat asenteet:**
  - Nocentini & Menesini, 2016: *d* = 0,30, *p* = 0,04 (4. lk.); *d* = 0,20, *p* = 0,002 (6. lk.)
- **Kiusattua tukevat asenteet:**
  - Nocentini & Menesini, 2016: *d* = 0,24, *p* = 0,003 (4. lk.); *d* = 0,05, *p* = 0,70 (Ei tilastollisesti merkitsevä) (6. lk.)
- **Empatia kiusatuksi joutunutta kohtaan:**
  - Bowes ym., 2024: OR: 2,22, *p* < 0,001
  - Nocentini & Menesini, 2016: 4. lk.: *d* = 0,40, *p* < 0,001; 6. lk.: d = 0,08, *p* = 0,15 (Ei tilastollisesti merkitsevä)
- **Lähestymistavat, Yhteisen huolen malli ja ojentamismalli:**
  - Garandeau ym., 2014b: KiVa Koulu -ohjelman kiusaamiseen puuttumisen lähestymistapoja arvioitaessa molempien lähestymistapojen arvioitiin olevan yhtä tehokkaita, mutta osin riippuvan oppilaiden iästä. Lähestymistavalla vaikutti olevan merkitystä yläkouluikäisillä, sillä ojentamismalli todettiin Yhteisen huolen mallia tehokkaammaksi kiusaamisen vähentämisessä (OR: 3,08, *p* = 0,01).
- **Itseraportoitu hyvinvointi:**
  - Kloeck ym., 2024: *b* = -0,02 (Ei tilastollisesti merkitsevä)
  - Bowes ym., 2024: OR: 0,02; 95 %:n lv: -0,08-0.11, *p* = 0,68 (Ei tilastollisesti merkitsevä)
- **Opettajan raportoima oppilaan hyvinvointi:**
  - Bowes ym., 2024: OR: 1,18; 95 %:n lv: 0,75-0,96; *p* = 0,01
  - Axford ym., 2020: Vakioitu keskiarvoero: -0.008; 95 %:n lv: -0,4 –0.4; *p* = 0,97 (Ei tilastollisesti merkitsevä)
- **Koulupoissaoolot:**
  - Axford ym., 2020: RR: 1,04; 95 %:n lv: 0,95–1,14; *p* = 0,38 (Ei tilastollisesti merkitsevä)

POHDINTA

Vaikuttavuusarvio

Tässä systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa arvioitiin kaikille perusopetuksen 7–16-vuotiaille oppilaille tarkoitetun KiVa Koulu -ohjelman näyttöön perustuvaa ja Suomeen sovellettavaa vaikuttavuutta koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä ja kiusaamisen vähentämisessä. Tutkimuskysymykseen pyrittiin vastaamaan systemaattisesti tutkimuskirjallisuutta hakemalla sekä huolellisesti arvioimalla mukaanottokriteerit täyttänyt kirjallisuus ja menetelmäkuvaus. Kirjallisuushauissa löydettiin kahdeksan Suomessa toteutettua vaikuttavuustutkimusta (Garandeau ym., 2014a, 2014b, 2023; Kärnä ym., 2011a, 2011b, 2013; Williford ym., 2013; Yang & Salmivalli, 2015) ja kuusi muissa korkean tulotason maissa toteutettua vaikuttavuustutkimusta (Axford ym., 2020; Bowes ym., 2024; Clarkson ym., 2019; Huitsing ym., 2020; Kloeck ym., 2024; Nocentini & Menesini, 2016). Tutkimusten laatu vaihteli hyvästä lähes erittäin hyvään poikkeuksena yksi ennen–jälkeen-asetelmalla toteutettu tutkimus, joka jäi laadultaan tyydyttävälle tasolle. Vaikuttavuustutkimusten efektit kiusatuksi joutumisen osalta olivat pääasiassa tilastollisesti merkitseviä, mutta suhteellisen pieniä. Toisten kiusaamisen suhteen efektien tilastollinen merkitsevyys vaihteli tutkimusten välillä enemmän, mutta suurin osa löysi tilastollisesti merkitseviä, vaikkakin niin ikään suhteellisen pieniä efektejä. Kaikissa tutkimuksissa efektikokoja ei raportoitu. Vaikuttavuusnäyttöä tukee vaikuttavuustutkimusten kattava kuvaus menetelmästä. Vaikuttavuusarvio asettuu näin tasolle 5/5. Lisätietoja vaikuttavuusarvion tasojen perusteista on liitteessä 3.

Tässä katsauksessa arvioiduissa vaikuttavuustutkimuksissa käytetty menetelmä vastasi suurimmaksi osaksi Suomessa käytettyä menetelmää. Kohderyhmänä tutkimuksissa olivat 7–16-vuotiaat oppilaat niin suomalaisissa kuin ulkomaalaisissa kouluissa, jolloin asetelma vastasi hyvin Suomen olosuhteita. Ajankohdallisesti tutkimukset olivat melko hiljattaisia, suomalaiset tutkimukset asettuivat

TAULUKKO 4.

KiVa Koulu -ohjelman vaikuttavuustutkimusten luotettavuus.

	Vaikuttavuustutkimuksen luotettavuuden osa-alue					
Tutkimus	Mittaaminen	Tilastoanalyysit	Harhattomuus	Toistotarkkuus	Yleistettävyys	Keskiarvo
Satunnaistetut vertailukoetutkimukset						
Axford ym., 2020	2,5 p.	4 p.	3,5 p.	3,5 p.	3,5 p.	3,4 p.
Bowes ym., 2024	3 p.	4 p.	4 p.	2,5 p.	4 p.	3,5 p.
Garandeau ym., 2014a	2 p.	3 p.	3 p.	2,5 p.	3 p.	2,7 p.
Garandeau ym., 2014b	2,5 p.	2,5 p.	3,5 p.	4 p.	2,5 p.	3,0 p.
Garandeau ym., 2023	2 p.	3 p.	4 p.	3 p.	3,5 p.	3,1 p.
Huitsing ym., 2020	2,5 p.	3 p.	4 p.	2,5 p.	3.5 p.	3,1 p.
Kloeck ym., 2024	3 p.	3 p.	3,5 p.	3,5 p.	3 p.	3,2 p.
Kärnä ym., 2011b	3,5 p.	3 p.	4 p.	4 p.	3,5 p.	3,6 p.
Kärnä ym., 2013	3 p.	3,5 p.	4 p.	4 p.	4 p.	3,7 p.
Nocentini & Menesini, 2016	3 p.	3,5 p.	3,5 p.	3,5 p.	3 p.	3,3 p.
Williford ym., 2013	2,5 p.	3,5 p.	4 p.	2 p.	3 p.	3,0 p.
Yang & Salmivalli, 2015	3 p.	2,5 p.	3 p.	2,5 p.	3 p.	2,8 p.
Kvasikokeellinen vertailututkimus						
Kärnä ym., 2011a	2 p.	4 p.	3 p.	3 p.	3,5 p.	3,1 p.
Ennen–jälkeen-tutkimukset ilman vertailuryhmää						
Clarkson ym., 2019	2 p.	2,5 p.	1,5 p.	2 p.	2 p.	2 p.

p. = pistettä. 0 p. = ei raportoitu tai tutkittu, 1 p. = heikko, 2 p. = tyydyttävä, 3 p. = hyvä, 4 p. = erittäin hyvä. Jos osa-aluetta ei ole raportoitu tai tutkittu, annetaan nolla pistettä.

välille 2011–2023 ja ulkomaiset tutkimukset välille 2016–2024, mikä tukee tutkimusten sovellettavuutta suomalaiseen koulumaailmaan nykytilassa. Vertailuryhmänä tutkimuksissa olivat samanikäiset oppilaat kouluista, joissa KiVa-ohjelma ei ollut käytössä ja joissa toteutettiin tavanomaista kiusaamisenvastaista toimintaa. Vertailuryhmät olivat satunnaistetuissa vertailukoetutkimuksissa yhtä suuria kuin koeryhmät, mikä voidaan katsoa tutkimusten ansioksi.

Päävastemuuttujat olivat kautta linjan oleellisia tutkittavan menetelmän vaikuttavuuden kannalta, sillä tutkitut päävastemuuttujat liittyivät valtaosin kiusatuksi joutumiseen ja toisten kiusaamiseen ja informantteina toimivat oppilaat itse. Joissakin tutkimuksissa mukana oli kiusaamiseen liittyviä muita tekijöitä, kuten oppilaan hyvinvointi (Axford ym., 2020; Bowes ym., 2024; Kloeck ym., 2024; Kärnä ym., 2011b) tai kiusaamiseen liittyviä asenteita ja toimintaa, kuten puolustuskäyttäytymistä (Bowes ym., 2024; Garandeau ym., 2023; Kärnä ym., 2013; Nocentini & Menesini, 2016). Yhdessä tutkimuksessa mukana oli myös oppilaan koulupoissaolojen määrä (Axford ym., 2020). Osassa tutkimuksista päävastemuuttujia oli mitattu lisäksi tai vain vertaisten raportoimana (Garandeau ym., 2014a, 2023; Kärnä ym., 2011b, 2013; Yang & Salmivalli, 2015). Oppilaiden itsensä lisäksi joissakin tutkimuksissa informanttina toimi myös opettaja (Axford ym., 2020; Bowes ym., 2024; Garandeau ym., 2023), mutta tällöin kyseessä ei ollut päävastemuuttuja vaan toissijainen vastemuuttuja, useimmiten oppilaan hyvinvointi.

Kaikissa tutkimuksissa KiVa Koulu -ohjelmaa oli toteutettu kouluttamalla ohjaajat ja käyttämällä ohjelmaan kuuluvia oppaita. Joissakin tutkimuksissa KiVa Koulu -ohjelmaa oli muokattu hieman muun muassa kääntämällä sen oppaat kohdemaan kielelle ja tekemällä pieniä kulttuurisidonnaisia muutoksia, jotka takasivat ohjelman soveltuvuuden kohdemaan käytäntöihin. Esimerkiksi Italiassa ohjelman käyttöönotossa jätettiin pois tietokonetta vaativat osuudet, sillä tietokoneiden saatavuus italialaisissa kouluissa oli rajallista (Nocentini & Menesini, 2016).

Vahvuudet ja rajoitukset

KiVa Koulu -ohjelma on hyvin kuvattu ja paljon tutkittu kiusaamisenvasteinen ohjelma, jolla on vaikuttavuutta etenkin oppilaiden itsensä raportoimana kiusatuksi joutumiseen ja toisten kiusaamiseen. Ohjelmaan on mahdollista kouluttautua monenlaisilla taustakoulutuksilla, ja se pystytään kohdentamaan isolle oppilasmäärälle kohtuullisella työmäärällä. Menetelmän heikkoutena voidaan mainita teoriataustan kuvaaminen melko yleisellä tasolla.

Tässä katsauksessa arvioidut tutkimukset olivat pääasiassa hyvin laadukkaita, ja raportointi oli asianmukaisesti toteutettua, mutta tutkimusten efektikoot pääasiassa suhteellisen pieniä ja tulokset osin ristiriitaisia erityisesti nuoruusikää lähenevillä tai nuorisoikäisillä lapsilla. Lisäksi useissa vaikuttavuustutkimuksissa kiusaamisilmiön mittaaminen jäi muuten ansiokkaasti toteutetun tutkimuksen laatua heikommaksi. Usein kiusaamista mitattiin yhdellä yksittäisellä kysymyksellä, joka koski kiusatuksi joutumista tai toisten kiusaamista (Axford ym., 2020; Bowes ym., 2024; Clarkson ym., 2019; Huitsing ym., 2020; Kärnä ym., 2011a, 2011b, 2013; Williford ym., 2013; Yang & Salmivalli, 2015). Yksittäisten kysymysten käyttäminen monimutkaisen ilmiön mittaamisessa rajoittaa luotettavuutta ja sisällöllistä validiteettia. Täten tutkimuksissa ei välttämättä tavoitettu kaikkia kiusaamisen muotoja eikä toisaalta saatu tarkempaa tietoa siitä, minkälaiseen kiusaamiseen ohjelmalla on vaikuttavuutta. Lisäksi yksittäiset havainnot iän (Kärnä ym., 2013; Nocentini & Menesini, 2016) ja sukupuolen (Kärnä ym., 2013) merkityksestä ohjelman vaikuttavuudessa voivat epäsuorasti viitata juuri kiusaamismuodon merkitykseen, sillä nuorisoikäisillä ja tytöillä kiusaaminen voi näyttäytyä epäsuorempina muotoina, jota voi olla koulussa vaikeampi tunnistaa tai johon puuttua. Käytettyjen mittareiden niukkuuden vuoksi myöskään kiusaamisen vakavuusasteesta tai kestosta ei aina saatu tietoa, vaikka osassa tutkimuksista kysymysten vastausvaihtoehdoissa olikin kysytty kiusaamisen esiintymisfrekvenssistä. Myöskään toisissa tutkimuksissa vastaavasti pelkkään vertaisraportointiin nojaava toverinimeäminen kiusaamisen mittarina ei tavoita tai pysty erottelemaan kiusaamisen vakavuutta tai intensiteettiä (Garandeau ym., 2014a).

Vastaisuudessa toteutettavissa tutkimuksissa olisi tarkoituksenmukaista tarkastella muutoksia kiusaamisilmiössä monipuolisempien mittareiden kautta. KiVa Koulu -ohjelma perustuu kotipesäkyselyn ja oppaan mukaan siihen, että kiusaaminen on ryhmäilmiö. Osassa tutkimuksista (Garandeau ym., 2014a; Kärnä ym., 2011b, 2013; Yang & Salmivalli, 2015) toisten kiusaamista ja kiusatuksi joutumista oli raportoitu myös vertaisten arvioimana, ja saadut tulokset olivat osittain ristiriitaisia. Tulevaisuuden tutkimuksissa vertaisraportoitu kiusaaminen vaatii lisähuomiota ja vahvistusta. Tämän lisäksi kiusaamista välittävien tekijöiden, kuten empatian, vastuun tunteen ja kiusaamiseen liittyvien asenteiden tarkempi tutkiminen voisi antaa viitteitä KiVa Koulu -ohjelman tarkemmista vaikutusmekanismeista. Kotipesän mukaan KiVa Koulu -ohjelmaa ei ole toistaiseksi tutkittu tarkastelemalla eri ydinelementtejä tai keskeisiä teemoja erikseen. Lisänäyttö toissijaisten vastemuuttujien merkityksestä voisi tuoda esiin tarkempaa tietoa KiVa Koulu -ohjelman muutosmekanismeista.

Johtopäätökset ja jatkotutkimus

KiVa Koulu -ohjelma edesauttaa lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemista vastaamalla useita lapsia ja nuoria päivittäin koskevaan kiusaamisilmiöön kouluissa. Tämän katsauksen perusteella KiVa Koulu -ohjelmalla on tutkimusnäytöllä perusteltua vaikuttavuutta kiusaamisilmiöön. ●

KIRJOITTAJAT:

Katri Lahti
MSc, psykologi ja väitöskirjatutkija
Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri, Helsingin yliopisto

Tiia Kuha
PsM, psykologi ja väitöskirjatutkija
Vantaan ja Keravan hyvinvointialue, Helsingin yliopisto

Marko Merikukka
FT, tiedeasiantuntija
Itla

SIDONNAISUUDET:

Merikukka toimii Kasvun tuki -aikakauslehden artikkelipäätoimittajana. Tämän vaikuttavuuskatsauksen vertaisarviointiprosessista on vastannut lehden vastaava päätoimittaja Marjo Kurki. Muilla kirjoittajilla ei sidonnaisuuksia. Kirjoittajat eivät toteuta menetelmää.

KIITOKSET:

Kiitos PsT, erityisasiantuntija Heidi Backmanille avusta katsauksen kommentoinnissa.

LÄHTEET:

Vaikuttavuusarvioon vaikuttavat tutkimukset

Axford, N., Bjornstad, G., Clarkson, S., Ukoumunne, O. C., Wrigley, Z., Matthews, J., Berry, V. & Hutchings, J. (2020). The Effectiveness of the KiVa Bullying Prevention Program in Wales, UK: Results from a Pragmatic Cluster Randomized Controlled Trial. Prevention Science, 21(5), 615–626. https://doi.org/10.1007/s11121-020-01103-9

Bowes, L., Babu, M., Badger, J. R., Broome, M. R., Cannings-John, R., Clarkson, S., … & Hutchings, J. (2024). The effects and costs of an anti-bullying program (KiVa) in UK primary schools: a multicenter cluster randomized controlled trial. Psychological Medicine, 54, 4362–4373. https://doi.org/10.1017/S0033291724002666

Clarkson, S., Charles, J. M., Saville, C. W. N., Bjornstad, G. J. & Hutchings, J. (2019). Introducing KiVa school-based antibullying programme to the UK: A preliminary examination of effectiveness and programme cost. School Psychology International, 40(4), 347–365. https://doi.org/10.1177/0143034319841099

Garandeau, C. F., Lee, I. A. & Salmivalli, C. (2014a). Differential effects of the KiVa anti-bullying program on popular and unpopular bullies. Journal of Applied Developmental Psychology, 35(1), 44–50. http://dx.doi.org/10.1016/j.appdev.2013.10.004

Garandeau, C. F., Poskiparta, E. & Salmivalli, C. (2014b) Tackling Acute Cases of School Bullying in the KiVa Anti-Bullying Program: A Comparison of Two Approaches. Journal of Abnormal Child Psychology 42(6), 981–991. https://doi.org/10.1007/s10802-014-9861-1

Garandeau, C. F., Turunen, T., Saarento-Zaprudin, S. & Salmivalli, C. (2023). Effects of KiVa anti-bullying program on defending behavior: Investigating individual-level mechanisms of change. Journal of School Pscyhology, 99, 101226. https://doi.org/10.1016/j.jsp.2023.101226

Huitsing, G., Lodder, G. M. A., Browne, W. J., Oldenburg, B., Van der Ploeg, R. & Veenstra, R. A (2020) Large-Scale Replication of the Effectiveness of the KiVa Antibullying Program: a Randomized Controlled Trial in the Netherlands. Prevention Science, 21(5), 627–638. https://doi.org/10.1007/s11121-020-01116-4

Kloeck, A., Kollerová, L., Havrdová, E., Kotrbová, M., Netík, J. & Pour, M. (2024). Effectiveness of the KiVa anti-bullying program in the Czech Republic: A cluster randomized control trial. Evaluation and Program Planning, 106, 102459. https://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2024.102459

Kärnä, A., Voeten, M., Little, T. D., Poskiparta, E., Alanen, E. & Salmivalli, C. (2011a). Going to scale: A nonrandomized nationwide trial of the KiVa antibullying program for grades 1–9. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 79(6), 796–805. https://doi.org/10.1037/a002574

Kärnä, A., Voeten, M., Little, T. D., Poskiparta, E., Kaljonen, A. & Salmivalli, C. (2011b). A Large-Scale Evaluation of the KiVa Antibullying Program: Grades 4–6. Child Development, 82(1), 311–330. https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01.557.x

Kärnä, A., Voeten, M., Little, T. D., Alanen, E., Poskiparta, E. & Salmivalli, C. (2013). Effectiveness of the KiVa Antibullying Program: Grades 1–3 and 7–9. Journal of Educational Psychology, 105(2), 535–551. https://doi.org/10.1037/a0030417

Nocentini, A. & Menesini, E. (2016). KiVa Anti-Bullying Program in Italy: Evidence of Effectiveness in a Randomized Control Trial. Prevention Science, 17(8), 1012–1023. https://doi.org/10.1007/s11121-016-0690-z

Williford, A., Elledge, L. C., Boulton, A. J., DePaolis, K. J., Little, T. D. & Salmivalli, C. (2013). Effects of the KiVa Antibullying Program on Cyberbullying and Cybervictimization Frequency Among Finnish Youth. Journal of Clinical Child and Adolescent Psychiatry, 42(6), 820–833. https://doi.org/10.1080/15374416.2013.787623

Yang, A. & Salmivalli, C. (2015). Effectiveness of the KiVa antibullying programme on bully-victims, bullies and victims. Educational Research, 57(1), 80–90. https://doi.org/10.1080/00131881.2014.983724

Tiedoksi annettavat tutkimukset

Gaffney, H., Farrington, D. P. & Ttofi, M.M. (2019). Examining the Effectiveness of School-Bullying Intervention Programs Globally: a Meta-analysis. International Journal of Bullying Prevention, 1, 14–31. https://doi.org/10.1007/s42380-019-0007-4

Juvonen, J., Schacter, H. L., Sainio, M. & Salmivalli, C. (2016). Can a School-Wide Bullying Prevention Program Improve the Plight of Victims? Evidence for Risk - Intervention Effects? Journal of Consulting and Clinical Psychology, 84(4), 334–344. https://doi.org/10.1037/ccp0000078

Muut lähteet

Arseneault, L. (2018). Annual research review: The persistent and pervasive impact of being bullied in childhood and adolescence: Implications for policy and practice. Journal of Child Psychology and Psychiatry, 59(4), 405–421. https://doi.org/10.1111/jcpp.12841

Beck, A. T. & Beck, R. W. (1972). Screening depressed patients in family practice. A rapid technic. Postgraduate Medicine, 52, 81–85. https://doi.org/10.1080/00325481.1972.11713319

Blueprints for Healthy Youth Development. (2025). Program Search. Haettu 24.10.2025 osoitteesta https://www.blueprintsprograms.org/program-search/

California Evidence-Based Clearinghouse for Child Welfare. (2025). Alphabetical List of Programs. Haettu 24.10.2025 osoitteesta https://www.cebc4cw.org/search/by-program-name/

Cohen, J. (1988). Statistical power analyses for the behavioural sciences (2. painos). Lawrence Erlbaum Associates.

Cosma, A., Molcho, M. & Pickett, W. (2024). A focus on adolescent peer violence and bullying in Europe, central Asia and Canada. Health Behaviour in School-aged Children international report from the 2021/2022 survey. World Health Organization. Regional Office for Europe. https://iris.who.int/handle/10665/376323

Cuijpers, P. (2016). Meta-analyses in mental health research. A practical guide. Vrije Universiteit Amsterdam.

Davies, K. S. (2011). Formulating the evidence based practice question: A review of the frameworks. Evidence based library and information practice, 6(2), 75–80. https://doi.org/10.18438/B8WS5N

Foundations Guidebook. (2025). Guidebook. Haettu 24.10.2025 osoitteesta https://foundations.org.uk/toolkit/guidebook/

Goodman, R. (2001). Psychometric properties of the strengths and difficulties questionnaire. Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 40(11), 1337–1345. https://doi.org/10.1097/00004583-200111000-00015

Kaakinen, M. & Näsi, M. (2021). Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2020. Katsauksia 47/2021. Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. ISSN: 2342–7779.

Kraemer, H. C. & Kupfer, D. J. (2006). Size of treatment effects and their importance to clinical research and practice. Biological Psychiatry, 59(11), 990–996. https://doi.org/10.1016/j.biopsych.2005.09.014

Laupacis, A., Sackett, D. L. & Roberts, R. S. (1988). An assessment of clinically useful measures of the consequences of treatment. The New England Journal of Medicine, 318(26), 1728–1733. https://doi.org/10.1056/NEJM198806303182605

Liddle, I. & Carter, G. F. (2015). Emotional and psychological well-being in children: The development and validation of the Stirling Children's Well-being Scale. Educational Psychology in Practice, 31(2), 174–185. https://doi.org/10.1080/02667363.2015.1008409

Menesini, E., Codecasa, E., Benelli, B. & Cowie, H. (2003). Enhancing children's responsibility to take action against bullying. Evaluation of a befriending intervention in Italian middle schools. Aggressive Behavior, 29(1), 1–14. https://doi.org/10.1002/ab.80012

Merikukka, M., Backman, H., Heikkilä, L. & Kurki, M. (2025). Lasten ja nuorten mielenterveyttä edistävien psykososiaalisten menetelmien vaikuttavuus – Opas näytön systemaattiseen arviointiin. Itlan oppaat ja käsikirjat 2025:1.

Metsämuuronen, J., Svedlin, R. & Ilic, J. (2012). Change in pupils' and students' attitudes toward school as a function of age—A Finnish perspective. Journal of Educational and Developmental Psychology, 2(2), 134–151. https://doi.org/10.5539/jedp.v2n2p134

Olweus, D. (1996). The revised Olweus bully/victim questionnaire. University of Bergen, Research Center for Health Promotion.

Palladino, B. E. (2013). Evidence-based intervention against bullying and cyberbullying: Measurement of the constructs, evaluation of efficacy and mediation processes. [Doctoral dissertation, University of Florence]. https://flore.unifi.it/handle/2158/856713

Palladino, B. E., Nocentini, A. & Menesini, E. (2016). Evidence-based intervention against bullying and cyberbullying: Evaluation of the Noncadiamointrappola! program in two independent trials. Aggressive Behavior, 42(2), 194–206. https://doi.org/10.1002/ab.21636

Pöyhönen, V., Kärnä, A. & Salmivalli, C. (2008). Symposium conducted at the 20th Biennial Meeting of the International Society for the Study of Behavioural Development (ISSBD) in Würzburg. Classroom—level moderators of the empathy—defending link.

Raitasalo, R. (2007). Mielialakysely. Suomen oloihin Beckin lyhyen depressiokyselyn pohjalta kehitetty masennusoireilun ja itsetunnon kysely [Mood questionnaire. Finnish adaptation of the short version of Beck's Depression Inventory]. Kela, Sosiaali- ja Terveysturvan tutkimuksia, 86.

Rosenberg, M. (1965). Society and the adolescent self-image. Princeton University Press.

Sainio, M., Novák, J., Kaukiainen, A., Willför-Nyman, U., Annevirta, T., Pöyhönen, V. & Salmivalli, C. (2018). KiVa Koulu: Opettajan opas alakoulun 7. luokalle (3., uusittu painos). Turun yliopiston psykologian laitoksen tutkimuksesta käytäntöön -julkaissarja, 3.

Salmivalli, C. (1999). Participant role approach to school bullying: implications for interventions. Journal of Adolescence, 22(4), 453–259. https://doi.org/10.1006/jado.1999.0239

Salmivalli, C., Poskiparta, E., Tikka, A. & Pöyhönen, V. (2018a) KiVa Koulu: Opettajan opas alakoulun 1. luokalle (3., uusittu painos). Turun yliopiston psykologian laitoksen tutkimuksesta käytäntöön -julkaissarja, 2.

Salmivalli, C., Kärnä, A. & Poskiparta, E. (2010). Development, evaluation, and diffusion of a national anti-bullying program, KiVa. Teoksessa B. Doll, W. Pfol & J. S. Yoon (toim.), Handbook of youth prevention science (s. 240–454). Routledge.

Salmivalli, C., Lagerspetz, K. M. J., Björkqvist, K., Osterman, K. & Kaukiainen, A. (1996). Bullying as a group process: participant roles and their relations to social status within the class. Aggressive Behavior, 22(1), 1–15. https://doi.org/10.1002/(SICI)1098-2337(1996)22:1<1::AID-AB1>3.0.CO;2-T

Salmivalli, C., Pöyhönen, V. & Kaukiainen, A. (2018b). KiVa Koulu: Opettajan opas alakoulun 4. luokalle (3., uusittu painos). Turun yliopiston psykologian laitoksen tutkimuksesta käytäntöön -julkaissarja, 3.

Salmivalli, C. & Voeten, M. (2004) Connections between Attitudes, Group Norms, and Behaviour in Bullying Situations. International Journal of

Behavioral Development, 28(3), 246–258. https://doi.org/10.1080/01650250344000488

Peters, M., Godfrey, C., McInerney, P., Munn, Z., Tricco, A. & Khalil, H. (2020). Scoping reviews (2020 version). Teoksessa E. Aromataris & Z. Munn (toim.), Joanna Briggs Institute reviewer's manual, JBI. https://doi.org/10.46658/JBIMES-20-12

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering. (2025). Publications. Haettu 24.10.2025 osoitteesta https://www.sbu.se/en/publications2/

Suonpää, K., Raeste, A. & Saartenoja, K. (2024). Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2024. Katsauksia 64/2024. Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. ISSN: 2343–7779.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos [THL]. (2025). Tilastoraportti 44/2025, 17.9.2025: Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2025.

Ungsinn. (2025). Tiltak. Haettu 24.10.2025 osoitteesta https://uit.no/ungsinn/tiltak

Wilson, D. B. (2023). Practical meta-analysis effect size calculator (Version 2023.11.27). Haettu osoitteesta https://www.campbellcollaboration.org/calculator/

Liite 1. Hakustrategia ja hakutulosten määrät viitetietokannoittain.

Haku tehtiin 27.6.2025.

APAPsycInfo (Ovid)

Haun osa-alue	Hakulausekkeet	Hakutulosten määrä
P	[ABS-TITLE-KEY] P = adolescen* OR young OR youth OR teen* OR scholar OR student* OR pupil* OR boy OR girl OR school* OR juvenile OR minor OR underaged OR student* OR pupil* OR child*	1 915 231
C	[ABS-TITLE-KEY] C= ”KiVa” OR ”KiVa antibullying program*” OR “KiVa anti-bullying program*” OR “KiVa antibullying curriculum” OR “KiVa anti-bullying curriculum” OR “antibullying program*” OR “anti-bullying program*” OR "antibullying curriculum" OR "anti-bullying curriculum"	437
P AND C		407

MEDLINE (Ovid)

Haun osa-alue	Hakulausekkeet	Hakutulosten määrä
P	[ALL FIELDS] P = adolescen* OR young OR youth OR teen* OR scholar OR student* OR pupil* OR boy OR girl OR school* OR juvenile OR minor OR underaged OR student* OR pupil* OR child*	11 891 240
C	[ALL FIELDS] C= ”KiVa” OR ”KiVa antibullying program*” OR “KiVa anti-bullying program*” OR “KiVa antibullying curriculum” OR “KiVa anti-bullying curriculum” OR “antibullying program*” OR “anti-bullying program*” OR "antibullying curriculum" OR "anti-bullying curriculum"	325
P AND C		236

CINAHL & ERIC (EBSCO)

Haun osa-alue	Hakulausekkeet	Hakutulosten määrä
P	[ALL FIELDS] P = adolescen* OR young OR youth OR teen* OR scholar OR student* OR pupil* OR boy OR girl OR school* OR juvenile OR minor OR underaged OR student* OR pupil* OR child*	3 435 118
C	[ALL FIELDS] C= ”KiVa” OR ”KiVa antibullying program*” OR “KiVa anti-bullying program*” OR “KiVa antibullying curriculum” OR “KiVa anti-bullying curriculum” OR “antibullying program*” OR “anti-bullying program*” OR "antibullying curriculum" OR "anti-bullying curriculum"	369
P AND C		323

Web of Science

Haun osa-alue	Hakulausekkeet	Hakutulosten määrä
P	[ABS-TITLE-KEY] P = adolescen* OR young OR youth OR teen* OR scholar OR student* OR pupil* OR boy OR girl OR school* OR juvenile OR minor OR underaged OR student* OR pupil* OR child*	6 069 385
C	[ABS-TITLE-KEY] C= ”KiVa” OR ”KiVa antibullying program*” OR “KiVa anti-bullying program*” OR “KiVa antibullying curriculum” OR “KiVa anti-bullying curriculum” OR “antibullying program*” OR “anti-bullying program*” OR "antibullying curriculum" OR "anti-bullying curriculum"	1 171
P AND C		378

Scopus

Haun osa-alue	Hakulausekkeet	Hakutulosten määrä
P	[ABS-TITLE-KEY] P = adolescen* OR young OR youth OR teen* OR scholar OR student* OR pupil* OR boy OR girl OR school* OR juvenile OR minor OR underaged OR student* OR pupil* OR child*	10 025 977
C	[ABS-TITLE-KEY] C= ”KiVa” OR ”KiVa antibullying program*” OR “KiVa anti-bullying program*” OR “KiVa antibullying curriculum” OR “KiVa anti-bullying curriculum” OR “antibullying program*” OR “anti-bullying program*” OR "antibullying curriculum" OR "anti-bullying curriculum"	2360
P AND C		516
P AND C + aikarajaus: v. 2006–2025		477

Finna

Haun osa-alue	Hakulausekkeet	Hakutulosten määrä
C	ALL (“KiVa Koulu”)	150

Liite 2. KiVa Koulu -ohjelman vaikuttavuustutkimusten ja tiedoksi annettavien tutkimusten tiivistelmät.

Satunnaistetut vertailukoetutkimukset

Axford ym., 2020: Tutkimuksessa arvioitiin Kiva Koulu -ohjelman vaikuttavuutta walesilaisissa (Ison-Britannian) peruskouluissa. Tutkimus oli klusterisatunnaistettu vertailukoetutkimus, jonka tavoitteena oli selvittää, vähentääkö KiVa Koulu -ohjelma oppilaiden itseraportoimaa kiusatuksi joutumista ja toisten kiusaamista sekä parantaako ohjelma lasten sosioemotionaalista hyvinvointia. Tutkimukseen osallistui 22 valtion ylläpitämää koulua, ja mukaan otettiin kaikki 2.–5.-luokkalaiset (7–11-vuotiaat) oppilaat. Yhteensä 22 koulua satunnaistettiin koe- ja kontrolliryhmiin. Lopullisessa aineistossa oli mukana 11 interventiokoulua (n = 1 588 oppilasta), jotka käyttivät KiVa Koulu -ohjelmaa ja 10 kontrollikoulua (n = 1 636 oppilasta), jotka jatkoivat tavanomaista kiusaamisenvastaista toimintaa ja toteuttivat KiVa Koulu -ohjelman tutkimuksen jälkeen. Oppilaat vastasivat kiusaamista koskeviin kysymyksiin *Olweus Bully/Victim Questionnaire* -lomakkeella (OBVQ; Olweus, 1996), opettajat arvioivat lasten sosioemotionaalista hyvinvointia (*Strengths and Difficulties Questionnaire -kysely, teacher version*, TSDQ; Goodman, 2001), minkä lisäksi kerättiin koulupoissaolot. Lomakkeet kerättiin tutkimuksen alussa (alkumittaus) ja seurannassa 12 kuukautta myöhemmin. Aineistoa analysoitiin klusterirakenteen huomioivilla regressiomalleilla. Tulokset osoittivat, että KiVa Koulu -ohjelmalla ei ollut tilastollisesti merkitsevää vaikutusta verrattuna odottavaan kontrolliryhmään 12 kuukauden seurannassa päävastemuuttujien eli oppilaiden raportoiman kiusatuksi joutumisen osalta (OR: 0,76; 95 %:n lv: 0,55–1,06; p = 0,11), toisten kiusaamisen (OR: 0,89; 95 %:n lv: 0,61–1,28; p = 0,51) eikä toissijaisten muuttujien osalta. Tutkimuksessa arvioitiin myös fideliteettiä eli menetelmän toistotarkkuutta, ja intervention todettiin toteutuneen osittain puutteellisesti, erityisesti ohjelman keskeisten komponenttien käyttöönoton ja intensiteetin osalta. Tutkijat arvioivat, että fideliteettiongelmat saattoivat osin selittää ohjelman vaikuttamattomuutta. Johtopäätöksenä todettiin, ettei KiVa Koulu -ohjelman vaikuttavuus vastannut muista tutkimuksista saatuja myönteisiä tuloksia, mikä viittaa mahdolliseen kontekstisidonnaisuuteen, mutta korostaa myös mahdollista toteutustarkkuuden merkitystä.

Bowes ym., 2024: Tässä moniklusterisatunnaistetussa vertailukoetutkimuksessa tutkittiin KiVa Koulu -ohjelman vaikuttavuutta kiusaamisen ehkäisyyn sekä ohjelman toteuttamisen kustannuksia Ison-Britannian alakouluissa. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, vähentääkö KiVa Koulu -ohjelma oppilaiden kokemaa kiusatuksi joutumista ja toisten kiusaamista sekä parantaako ohjelma lasten sosioemotionaalista hyvinvointia verrattuna koulujen tavanomaiseen kiusaamisen vastaiseen toimintaan. Tutkimus toteutettiin valtion ylläpitämissä alakouluissa eri puolilla Englantia ja Walesia, ja mukaan otettiin 3.–5.-luokkalaiset oppilaat (7–11-vuotiaita). Tutkimuksesta rajattiin pois koulut, jotka olivat aiemmin käyttäneet KiVa Koulu -ohjelmaa tai toteuttivat jotain muuta strukturoitua kiusaamisenvastaista ohjelmaa. Yhteensä 118 koulua satunnaistettiin koe- ja kontrolliryhmiin. Yhteensä 59 koulua satunnaistettiin toteuttamaan KiVa Koulu -ohjelmaa (n = 5 994 oppilasta) ja 59 koulua jatkamaan tavanomaista kiusaamisen vastaista toimintaa (n = 5 167 oppilasta). Päävastemuuttujina olivat OBVQ-kyselystä (Olweus, 1996) poimitut kaksi kysymystä, jotka koskivat kiusaamista ja kiusatuksi joutumista oppilaiden itsearvioimana. Toissijaisina vastemuuttujina olivat vertaisraportoitu kiusatun puolustamista mittaava kysymys *Participant Role Questionnaire* -lomakkeesta (PRQ; Salmivalli & Voeten, 2004), itseraportoitu empatia kiusattua kohtaan (*Empathy Towards Victim Scale*; Pöyhönen ym., 2010), itseraportoitu hyvinvointi (*How I feel about my school*, HIFAMS; Allen ym., 2018) sekä opettajien arvio oppilaiden sosioemotionaalisesta hyvinvoinnista TSDQ-lomakkeella (Goodman, 2001). Seurantamittaus tehtiin 12 kuukautta alkumittauksen jälkeen. Aineisto analysoitiin klusterirakenteen huomioivilla monitasoisilla logistisilla ja lineaarisilla regressiomalleilla (*intent-to-treat*-periaatteella), ja analyyseissä kontrolloitiin laajasti eri taustamuuttujien vaikutus ja alkumittauksen kiusaamisen esiintyvyys. Tulokset osoittivat, että KiVa Koulu -ohjelma vähensi kiusatuksi joutumista verrattuna tavanomaiseen käytäntöön (vakioitu OR: 0,87; 95 %:n lv: 0,78–0,97; p = 0,01; käänteinen vakioitu OR: 1,15) sekä opettajien raportoimia vertaissuhdeongelmia, mutta ei vaikuttanut itseraportoituun toisten kiusaamiseen tai muihin opettajan raportoimiin sosioemotionaalisiin ongelmiin. Johtopäätöksenä tutkijat totesivat, että KiVa Koulu -ohjelma on Isossa-Britanniassa toteutettuna lupaava keino kiusatuksi joutumisen vähentämiseen, vaikka sen vaikutukset eivät tässä tutkimuksessa ulottuneet kaikkiin tarkasteltuihin hyvinvoinnin osa-alueisiin.

Garandeau ym., 2014a: Tutkimuksen tavoitteena oli arvioida KiVa Koulu -ohjelman vaikuttavuutta ja selvittää, heikentääkö koulukiusaajien suuri sosiaalinen suosio kiusaamisen vastaisen ohjelman tehokkuutta. Tämän satunnaistetun vertailukoetutkimuksen aineisto oli kerätty 77 suomalaisesta peruskoulusta, joista 39 käytti KiVa Koulu -ohjelmaa ja 38 koulua toimi kontrollikouluina ja toteutti koulun tavanomaista kiusaamisenvastaista toimintaa. Tutkimusaineisto koostui 3.–5.-luokkalaisista oppilaista (n = 7 975). Kiusaamista ja oppilaiden suosiota mitattiin toverinimeämiseen perustuvalla vertaisraportilla ennen ohjelman alkamista ja uudelleen yhdeksän kuukautta ohjelman käyttöönoton jälkeen. Tutkimukseen osallistuneet oppilaat (n = 911, 89 % poikia) oli vertaisraporteissa nimetty kiusaajiksi *Participant Role Questionnaire* -lomakkeen avulla (PRQ; Salmivalli ym., 1996) (vähintään yhden keskihajonnan päässä alkumittauksen vertaisarviossa kiusaajaksi nimeämisessä), ja heidän sosiaalista suosiotaan arvioitiin vertaisraportoidulla toverinimeämisellä. Oppilaita pyydettiin nimeämään luokkansa suosituimmat oppilaat annetun määritelmän mukaan, minkä perusteella heidät luokiteltiin pienen, keskimääräisen ja suuren suosion ryhmiin. Analyysien (moniryhmäinen rakenneyhtälömallinnus, *Structural Equation Modeling*) perusteella KiVa Koulu -ohjelma vähensi kiusaamista niillä kiusaajilla, joiden suosio oli pientä (b = -0,146; p = 0,04) tai keskimääräistä (b = -0,231; p < 0,001), kun sukupuoli, ikä ja lähtötason kiusaaminen oli kontrolloitu. Sen sijaan suuren suosion kiusaajien kiusaamiskäyttäytyminen ei vähentynyt merkitsevästi (b = -0,023; p = 0,74), mikä viittaa siihen, että suositut kiusaajat saattavat reagoida heikommin kiusaamisen vastaisiin toimiin kuin vähemmän suositut kiusaajat. Tulosten perusteella tutkijat suosittelivat huomioimaan kiusaajien sosiaalisen statuksen ja arvioimaan kiusaamisen vastaisten interventioiden vaikutuksia vertaisasemaan.

Garandeau ym., 2014b: Tämä Suomessa toteutettu satunnaistettu vertailukoetutkimus arvioi KiVa Koulu -ohjelman kahden eri lähestymistavan vaikuttavuutta akuutteihin kiusaamistapauksiin puuttumisessa. Tarkoituksena oli selvittää, onko ojentamismallin (kiusaajalle kerrotaan suoraan, että toiminnan on loputtava) ja *Yhteisen huolen mallin* (huolen jakaminen ja ratkaisujen etsiminen ilman syyllistämistä) tehokkuudessa eroa kiusaamisen lopettamiseksi. Tutkimukseen osallistui 78 suomalaista ala- ja yläkoulua (1.–9. lk.), joissa KiVa Koulu -ohjelmaa käytettiin. Koulut satunnaistettiin käyttämään joko ojentamismallia (33 koulua) tai Yhteisen huolen mallia (32 koulua) yhden kouluvuoden ajan kiusaamiseen puuttumisessa. Koulujen tietoon tuli yhteensä 609 kiusaamistapausta, joista 339 oli käytettävissä tutkimuksessa. Näihin kiusaamistapauksiin osallistui yhteensä 314 oppilasta. Kiusaamisen loppumista mitattiin kiusatuksi joutuneiden itseraportoinnilla kaksi viikkoa kiusaamiseen puuttumisen jälkeen. Aineistoa analysoitiin logistisella regressioanalyysillä, jossa tarkasteltiin myös luokka-asteen, kiusaamisen keston ja kiusaamistyypin (esim. nimittely, fyysinen aggressio, juoruilu) vaikutuksia lopputulokseen. Kiusaaminen loppui 78 prosentissa tapauksista, eikä menetelmien välillä havaittu kokonaisvaikuttavuudessa tilastollisesti merkitsevää eroa (OR: 1,67; 95 %:n lv: 0,93–3,00; p = 0,09). Lähestymistavan ja luokka-asteen interaktiotermi oli kuitenkin merkitsevä (OR: 4,41; 95 %:n lv: 1,34–14,57; p = 0,02). Ojentamismalli todettiin Yhteisen huolen mallia tehokkaammaksi yläkoulussa (7.–9. lk.) (OR: 3,08; p = 0,01) sekä lyhytkestoisessa kiusaamisessa (OR: 0,63; p = 0,03). Kiusaamistyypillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää vaikutusta kiusaamisen päättymiseen, mutta mikäli kiusaamiseen liittyi sosiaalista eristämistä, oli interventiolla heikompi yhteys kiusaamisen päättymiseen.

Garandeau ym., 2023: Tässä satunnaistetussa vertailukoetutkimuksessa tarkasteltiin KiVa Koulu -ohjelman vaikutuksia oppilaiden kiusattuja puolustavaan käytökseen ja selvitettiin yksilötason psykologisia tekijöitä, jotka selittävät ohjelman vaikuttavuutta. Tutkimuksen tavoitteena oli tunnistaa kognitiivisia ja motivaatiotekijöitä, joiden kautta KiVa Koulu -ohjelma lisää kiusattujen puolustamista. Tutkimus tehtiin suomalaisissa peruskouluissa, ja aineisto kerättiin vuosien 2007–2008 aikana kolmena ajanhetkenä: lähtötilanteessa sekä viisi ja yhdeksän kuukautta ohjelman aloittamisesta. Tutkimukseen osallistui 5 731 oppilasta 77 koulusta, jotka satunnaistettiin kahteen ryhmään, joista toinen osallistui KiVa Koulu -ohjelmaan (n = 3 190) ja toinen toimi kontrolliryhmänä (n = 2 541) sekä toteutti koulun tavanomaista kiusaamisenvastaista toimintaa. Mukaan otettiin kaikki luokat, joissa oli vähintään 10 oppilasta ja riittävä osallistuminen vertaisarviointien luotettavuuden kannalta (vähintään 40 % kaikilla mittauskerroilla). Oppilaiden puolustavaa käytöstä mitattiin vertaisraportointiin perustuvalla toverinimeämisellä (PRQ; Salmivalli & Voeten, 2004). KiVa Koulu -ohjelman vaikutuksen välittäviä tekijöitä mitattiin oppilaiden itsearvioilla. Mittarit sisälsivät muutamia kysymyksiä ja olivat pääosin itsekehitettyjä (empatia kiusattua kohtaan, vastuuntunne puuttua kiusaamiseen, kielteiset asenteet kiusattua kohtaan; *Provictim Scale*; Rigby & Slee, 1991, puolustamisen minäpystyvyys sekä odotukset puolustamisen vaikutuksista). Tilastollisina menetelminä käytettiin pitkittäisiä rakenneyhtälö- ja mediaatioanalyyseja, joissa kontrolloitiin ikä, sukupuoli ja lähtötason kiusattua puolustava käyttäytyminen. Tulosten perusteella KiVa Koulu -ohjelma lisäsi puolustavaa käytöstä merkitsevästi verrattuna kontrolliryhmään yhdeksän kuukautta ohjelman aloituksen jälkeen (ß = 0,021; SE = 0,008; p = 0,01). Tulosten perusteella vaikutus selittyi osittain 5 kuukauden kohdalla ohjelman aloituksesta mitatulla oppilaiden lisääntyneellä vastuuntunteella puuttua kiusaamiseen sekä uskomuksella, että puolustaminen vähentää kiusaamista tai lopettaa sen. Tutkimuksen perusteella kiusaamisen vastaiset interventiot voivat tehokkaasti vähentää kiusaamista vahvistamalla puolustavaa käyttäytymistä ja kohdentamalla toimia erityisesti näihin yksilötason mekanismeihin.

Huitsing ym., 2020: Tämän tutkimuksen tavoitteena oli replikoida kahden suomalaisen KiVa Koulu -ohjelman vaikuttavuutta arvioineet tutkimukset (Kärnä ym., 2011b; Salmivalli ym., 2010). Tässä alankomaalaisessa satunnaistetussa vertailukoetutkimuksessa tutkittiin KiVa Koulu -ohjelmaa ja sen vaikutusta itseraportoituun kiusaajana toimimiseen ja kiusatuksi joutumiseen kouluissa 3.–4.-luokkalaisten oppilaiden keskuudessa (n = 4 383). Koeryhmään osallistui 65 koulua (n = 3 309) ja kontrolliryhmään 33 koulua (n = 1 415). Tutkimuksessa oli useampia, pisimmillään kahden vuoden mittaisia seuranta-aikoja. KiVa Koulu -ohjelma oli käännetty hollannin kielelle, ja kiusaamiseen puuttumisen menetelmää oli muokattu siten, että Yhteisen huolen mallin ja Ojentamismallin sijaan käytettiin omaa Tukiryhmämallia. Lisäksi koeryhmästä noin puolet kouluista käyttivät KiVa+-ohjelmaa, jossa opettajat saivat tietoa luokan sosiaalisista suhteista kaksi kertaa kouluvuoden aikana. Kontrolliryhmän koulut jatkoivat koulujen tavanomaista kiusaamisenvastaista toimintaa. Oppilaat vastasivat kiusaamista koskeviin kysymyksiin itsearviointiin perustuvalla OBVQ-lomakkeella (Olweus, 1996). Toisten kiusaamista ja kiusatuksi joutumista mitattiin kummankin osalta yhdellä yleiskysymyksellä (*global*). Lisäksi eri kiusaamismuotoja ja niiden esiintymistiheyttä mitattiin 10 kysymyksen OBVQ-mittarilla, josta muodostettiin *maximum*-muuttuja käyttämällä oppilaan korkeinta raportoimaa esiintymistiheyttä mistä tahansa kiusaamismuodosta. Aineistoa analysoitiin logistisilla regressiomalleilla, joissa tarkasteltiin kiusaamista sekä frekvenssimuuttujana että dikotomisoituna muuttujana erikseen sekä yleisen (*global*) että maksimaalisen (*maximum*) kiusaamisen osalta. KiVa Koulu -ohjelmaan osallistuneissa kouluissa kiusaaminen ja kiusatuksi joutuminen vähenivät enemmän kuin kontrollikouluissa, mutta vaikutus näkyi vahvistuvan vasta ajan myötä. KiVa Koulu -ohjelman myönteiset vaikutukset olivat pääosin tilastollisesti merkitseviä vasta kahden vuoden seurantamittauksessa ja selkeimpiä tarkasteltaessa vakavaa tai toistuvaa toisten kiusaamista (OR: 0,60; 95 %:n lv: 0,40–0,91; p = 0,02; käänteinen OR: 1,66) tai kiusatuksi joutumista (OR: 0,66; 95 %:n lv: 0,48–0,91; p = 0,01; käänteinen OR: 1,52) kontrollikouluihin verrattuna. Kuitenkin useat erityisesti toisten kiusaamista kartoittavat osa-alueet jäivät ei-merkitseviksi, vaikka efektit olivatkin oikean suuntaisia. Tavanomaisen KiVa- ja KiVa+-ohjelmien välillä ei tässä tutkimuksessa löydetty eroavaisuuksia vastemuuttujien suhteen. Tämän tutkimuksen perusteella KiVa Koulu -ohjelmalla on vaikuttavuutta myös hollantilaisessa kouluympäristössä.

Kloeck ym., 2024: Tšekkiläisessä satunnaistetussa vertailukoetutkimuksessa tutkittiin KiVa Koulu -ohjelman vaikuttavuutta kouluympäristössä 4.–6.-luokkalaisten oppilaiden kohdalla 35 interventioluokassa (n = 407 oppilasta) ja 32 kontrolliluokassa (n = 400 oppilasta). Interventioluokat toteuttivat KiVa Koulu -ohjelmaa pienin muutoksin tšekin kielelle kääntämisen myötä (videomateriaali oli dubattu ja joitakin

kulttuurisia asioita oli otettu huomioon). Kontrolliryhmään osallistuneet koulut jatkoivat koulujen tavanomaista kiusaamisenvastaista toimintaa. Päävastemuuttujina tutkimuksessa olivat lasten raportoimana kiusatuksi joutuminen ja kiusaajana toimiminen sekä toissijaisena muuttujana lapsen oma hyvinvointi. Kiusaamista mitattiin *Florence Bullying/Victimization Scale* -mittarin (FVBS, Palladino, 2013) avulla ja hyvinvointia *Stirling Children Well-being Scales* -mittarin (SCWBS, Liddle & Carter, 2015) avulla. Mittaukset koostuivat alkumittauksesta ja seurantamittauksesta 10 kuukauden jälkeen. Tutkimuksessa käytettiin analyysimenetelmänä lineaarista sekamallia (*linear mixed effets model*). Tutkimuksessa ei löydetty KiVa Koulu -ohjelmalle vaikuttavuutta tšekkiläisissä kouluissa, vaikkakin tulosten suunta oli lupaava (kiusatuksi joutuminen: b = -0,09, ei merkitsevä; toisten kiusaaminen: b = -0,14, ei tilastollisesti merkitsevä). Tutkijat pohtivat ohjelman implementaatioihin liittyvien haasteiden (Covid19-pandemia, KiVa Koulu -ohjelmaan käytetyn ajan ja resurssien vähäisyys), voivan osaltaan selittää ohjelman vaikuttamattomuuteen liittyviä tuloksia. Näiden tulosten perusteella tutkijat kehottavat tarkempaan jatkotutkimukseen KiVa Koulu -ohjelman ydinelementtien toimivuudesta.

Kärnä ym., 2011b: Tässä satunnaistetussa vertailukoetutkimuksessa tutkittiin KiVa Koulu -ohjelman vaikuttavuutta suomalaisissa kouluissa perusopetuksen 4.–6.-luokkalaisilla 10–12-vuotiailla lapsilla. Tutkimukseen osallistui yhteensä vapaaehtoisen 275 paikan ja kielen mukaan stratifioidun koulun joukosta yhteensä 78 koulua, joista satunnaistettiin 39 koulua (n = 4 207 oppilasta) tutkimuksen koeryhmään ja 39 koulua (n = 4 030 oppilasta) kontrolliryhmään. Mittaukset toteutettiin yhteensä kolmessa mittausajankohdassa edellisen kouluvuoden päättyessä (alkumittaus), kouluvuoden puolivälissä (n. 4–6 kk ohjelman aloituksen jälkeen) ja seuraavan kouluvuoden päättyessä (n. 9 kk ohjelman aloituksen jälkeen). Päävastemuuttujina tutkimuksessa olivat itseraportoitu kiusaaminen ja itse- sekä vertaisraportoitu kiusatuksi joutuminen, ja näiden lisäksi tutkimuksessa tutkittiin KiVa Koulu -ohjelman vaikutusta itseraportoituihin kiusaamisenvastaisiin asenteisiin ja empatiaan kiusattua kohtaan, uskoa omaan kykyynsä puolustaa kiusattua ja koettua hyvinvointia koulussa. Näitä muuttujia mitattiin OBVQ-lomakkeen (Olweus, 1996) kahdella toisten kiusaamista ja kiusatuksi joutumista koskevalla kysymyksellä ja vertaisraportoitua toisten kiusaamistaja kiusatuksi joutumista PRQ-lomakkeella (Salmivalli ym., 1996). Tilastolliset analyysit tehtiin monitasoisilla regressioanalyyseilla. Kun koeryhmän tuloksia verrattiin kontrolliryhmään, niiden perusteella KiVa Koulu -ohjelmaan osallistuneissa kouluissa itseraportoitu toisten kiusaaminen väheni 9 kuukautta KiVa Koulu -ohjelman implementaation jälkeen (b = –0,085; p = 0,01; d = 0,10; OR: 1,22; 95 %:n lv: 0,78–1,90), ja myös vertaisraportoitu toisten kiusaaminen vaikutti vähenevän, mutta muutos ei ollut tilastollisesti merkitsevä (b = –0,130; p = 0,10; d = 0,14; OR: 1,29). Myös kiusatuksi joutuminen oli vähentynyt niin itseraportoituna 9 kuukauden seurantajakson kohdalla (b = –0,154; p < 0,001; d = 0,17; OR: 1,47; 95 %:n lv: 1,10–1,96) kuin vertaisten raportoimana molempien seurantamittausten kohdalla (4-6 kk seurantamittaus: b = –0,167; p = 0,01; d = 0,18; 9 kk seurantamittaus: b = –0,309; p < 0,001; d = 0,33; OR: 1,83). Kiusattua puolustava käytös oli vähentynyt tilastollisesti merkitsevästi 4–6 kuukauden kohdalla tehtyyn mittaukseen, mutta vaikutus ei ollut merkitsevä enää yhdeksän kuukauden jälkeen. KiVa Koulu -ohjelmaan osallistuneet oppilaat kuitenkin avustivat ja vahvistivat kiusaajan toimintaa tilastollisesti vähemmän verrattuna kontrolliryhmän oppilaisiin. Kiusaamista vastustavat asenteet, empatia kiusattua kohtaan sekä usko omaan kykyyn puolustaa kiusattua ja hyvinvointi koulussa olivat vahvistuneet tilastollisesti merkitsevästi KiVa-kouluissa verrattuna kontrolliryhmän kouluihin lukuvuoden puolivälissä tehtävässä mittauksessa (4–6 kk), mutta vaikutus kiusaamisenvastaisiin asenteisiin ja empatiaan kiusattua kohtaan ei ollut enää tilastollisesti merkitsevä yhdeksän kuukauden kohdalla. Tutkimuksen tulokset antavat rohkaisevaa tietoa KiVa Koulu -ohjelman vaikuttavuudesta 4.–6.-luokkalaisten oppilaiden kiusaamisen vähentämisessä.

Kärnä ym., 2013: Tässä klusterisatunnaistetussa vertailukoetutkimuksessa arvioitiin KiVa Koulu -ohjelman vaikuttavuutta oppilaiden itseraportoituun toisten kiusaamiseen ja kiusatuksi joutumiseen sekä kiusaamistilanteissa osallisena olevien sivullisten osallistujien toimintaan. Vaikuttavuutta haluttiin tarkastella erikseen perusopetuksen 1.–3.-luokkalaisissa (7–9-vuotiaat, n = 16 764) ja 7.–9.-luokkalaisissa oppilaissa (13–15-vuotiaat, n = 16 503). Tutkimukseen kutsuttiin mukaan kaikki Manner-Suomen peruskoulut, poisluettuna erityskoulut. Tutkimukseen vapaaehtoiseksi ilmoittautuneista kouluista 156 satunnaistettiin toteuttamaan joko KiVa Koulu -ohjelmaa tai jatkamaan koulun tavanomaista kiusaamisen vastaista toimintaa. 1.- ja 7.-luokkalaiset oppilaat osallistuivat vain ohjelman jälkeiseen seurantamittaukseen, joten heitä ei otettu analyyseihin mukaan. Tämän vuoksi lopullinen aineisto koostui 2.–3.-luokkalaisista (n = 4 704 oppilasta, kouluista 37 koeryhmässä ja 39 kontrolliryhmässä) ja 8.–9.-luokkalaisista oppilaista (n = 11 070 oppilasta, kouluista 38 koeryhmässä ja 35 kontrolliryhmässä). Mittaukset tehtiin perustasomittauksena ja seurantamittauksena 4 kuukauden ja 9 kuukauden kuluttua ohjelman aloituksesta. Oppilaiden itseraportoitua toisten kiusaamista ja kiusatuksi joutumista mitattiin OBVQ-kyselystä (Olweus, 1996) poimituilla kahdella yksittäisellä kysymyksellä. Yläkouluikäisillä myös vertaisraportoitu toisten kiusaaminen ja kiusatuksi joutuminen olivat päävastemuuttujina (PRQ; Salmivalli & Voeten, 2004). Lisäksi tutkimuksessa arvioitiin puolustuskäytöstä ja erilaisia kiusaamista vahvistavia rooleja vertaisraportoidulla toverinimeämisellä (PRQ; Salmivalli & Voeten, 2004). Aineistoa analysoitiin monitasoisilla, hierarkkisilla lineaarisilla ja logistisilla regressiomalleilla, joissa huomioitiin koulu- ja luokkatasoihin liittyvät havaintojen riippuvuudet, lisäksi kontrolloitiin sukupuoli, ikä ja ohjeistuskieli (suomi tai ruotsi) ja tarkasteltiin yhdysvaikutuksia. KiVa Koulu -ohjelman vaikutuksia tyttöjen ja poikien kiusaamiseen tarkasteltiin erikseen, mutta kaikkien päävastemuuttujien efektikokoja ei esitetty koko oppilasjoukosta (tytöt ja pojat) yhdistettynä. Tulokset osoittivat, että yhdeksän kuukauden kuluttua KiVa Koulu -ohjelman aloituksesta toisten kiusaaminen (OR: 1,43; 95 %:n lv: 1,10–1,77) ja kiusatuksi joutuminen (tytöt: OR: 1,63; 95 %:n lv: 1,34–1,91; pojat: ei tilastollisesti merkitsevä) vähenivät tilastollisesti merkitsevästi luokilla 2–3, vaikkakin osin sukupuolesta ja luokan sukupuolijakaumasta riippuen. Sen sijaan luokilla 8–9 vaikutukset olivat selvästi heikompia ja osin epäjohdonmukaisia sekä riippuivat usein iästä ja sukupuolesta, eikä positiivisia efektejä havaittu enää yhdeksän kuukautta ohjelman aloituksesta itseraportoituun toisten kiusaamiseen tai kiusatuksi joutumiseen. Kuitenkin vertaisraportoidussa 8.-luokkalaisten kiusatuksi joutumisessa havaittiin positiivinen efekti (b = –0,10, p < 0,01). KiVa Koulu -ohjelma myös vaikutti lisäävän 8.–9.-luokkalaisten poikien kiusattua puolustavaa käytöstä ja vähentävän kiusaamista vahvistavia rooleja. Johtopäätöksenä todettiin, että KiVa Koulu -ohjelma oli vaikuttava erityisesti nuoremmilla oppilailla, kun taas vanhemmilla vaikutukset olivat vähäisiä, ja tulokset vaihtelivat iän ja sukupuolen mukaan.

Nocentini & Menesini, 2016: Italialaisessa satunnaistetussa vertailukoetutkimuksessa tutkittiin KiVa Koulu -ohjelman vaikuttavuutta kouluissa 4.- ja 6.-luokkalaisille oppilaille vastemuuttujina oppilaiden itsensä raportoima kiusatuksi joutuminen ja toisten kiusaaminen sekä kiusaamista suosivat asenteet, kiusattua tukevat asenteet ja empatia kiusattua kohtaan. Mittaukset kattoivat perustasomittauksen lukuvuoden alussa ja seurantamittauksen lukuvuoden lopussa. RCT-tutkimuksen koeryhmään osallistui seitsemän koulua (51 koululuokkaa, *n* = 1 039 oppilasta) ja kontrolliryhmään kuusi koulua (46 koululuokkaa, *n* = 1 003). Kontrolliryhmässä jatkettiin koulujen tavanomaista kiusaamisenvastaista toimintaa. Interventiokoulut toteuttivat KiVa Koulu -ohjelmaa käännettynä italian kielelle ja pienin muutoksin Italian koulujärjestelmään sopivaksi, muun muassa internetin käyttöä vaativat osuudet jätettiin pois koulujen tietokoneiden heikon saatavuuden vuoksi. Oppilaat vastasivat kiusaamista koskeviin kysymyksiin FBVS-kyselyllä (Palladino ym., 2016) ja OBVQ-kyselyllä (Olweus, 1996). Kiusaamiseen ja kiusattuun liittyviä asenteita mitattiin *Questionnaire on Attitudes towards Bullying* -mittarilla (Menesini ym., 2003), ja empatiaa kiusattua kohtaan alun perin suomalaisille oppilaille suunnatulla kyselyllä (Pöyhönen ym., 2008). Tuloksia raportoitiin käyttämällä vallitsevuuksia, efektikokoja ja monimuuttujamalleja. Monimuuttujamallien perusteella KiVa Koulu -ohjelmaan osallistuminen vähensi 4. luokan oppilaiden keskuudessa toisten kiusaamista (*d* = 0,24; OR: 1,31; 95 %:n lv: 0,93–1,83) ja kiusatuksi joutumista (*d* = 0,38; OR: 1,93; 95 %:n lv: 1,74–2,13) sekä vahvisti kiusattua tukevia asenteita sekä empatiaa kiusattua kohtaan. 6.-luokkalaisten oppilaiden kohdalla KiVa Koulu -ohjelma vähensi toisten kiusaamista (*d* = 0,21; OR: 1,33; 95 %:n lv: 0,93–1,89) ja kiusatuksi joutumista (*d* = 0,23; OR: 1,22; 95 %:n lv: 0,94–1,58) sekä kiusaamista suosivia asenteita, joskin efekti ei ollut yhtä voimakas kuin 4.-luokkalaisten kohdalla. Tutkimuksen tulokset antavat näyttöä siitä, että KiVa Koulu -ohjelma on vaikuttava myös italialaisessa kouluympäristössä.

Williford ym., 2013: Suomalaisessa satunnaistetussa vertailukoetutkimuksessa tutkittiin KiVa Koulu -ohjelman vaikuttavuutta internetissä tapahtuvan kiusaamisen eli nettikiusaamisen vähenemiseen. Tutkimuksessa tutkittiin suomalaisia ala- ja yläkouluikäisiä lapsia (*n* = 18 412) ja heidän kokemuksiaan toisten kiusaamisesta ja kiusatuksi joutumisesta. Osallistujat satunnaistettiin kahteen ryhmään, joista toinen (*n* = 9 914 oppilasta) osallistui KiVa Koulu -ohjelmaan ja toinen toimi vertailuryhmänä osallistuen tavanomaiseen kiusaamisenvastaiseen toimintaan omissa kouluissaan (*n* = 8 498 oppilasta). Perinteistä kiusaamista mitattiin OBVQ-lomakkeella, ja päävastemuuttujina toimineita nettikiusaamisen kohteeksi joutumista ja netissä kiusaajana toimimista mitattiin samasta lomakkeesta poimituilla kahdella kysymyksellä (Olweus, 1996), joihin oppilaat vastasivat itse. Mittaukset toteutettiin ennen ohjelmaa ja yhdeksän kuukautta ohjelman käyttöönoton jälkeen. Aineistoa analysoitiin kolmitasoisella hierarkkisella regressiomallilla, jossa kontrolloitiin osallistujien ikä ja sukupuoli, luokka-aste, opetuskieli ja lähtötason ”perinteinen” toisten kiusaaminen tai kiusatuksi joutuminen. Tulosten perusteella KiVa-koeryhmään osallistuneet oppilaat raportoivat vähemmän nettikiusaamisen kohteeksi joutumista (*d* = 0,14; OR: 1,29; 95 %:n lv: 1,05–1,57, *p* < 0,01). Toisten nettikiusaamisen osalta KiVa Koulu -ohjelman hyöty riippui oppilaiden iästä: keskiarvoikää nuoremmat oppilaat raportoivat vähemmän toisten kiusaamista KiVa Koulu -ohjelman myötä kontrolliryhmän oppilaisiin verrattuna (*d* = 0,29; OR: 1,69; 95 %:n lv: 1,15–2,48; *p* < 0,01). Tutkimuksessa tytöt raportoivat joutuneensa useammin nettikiusaamisen kohteeksi. Tämän lisäksi tutkimus antoi viitteitä siitä, että nettikiusaaminen on jossakin määrin koululuokkien sisäinen ilmiö. Näiden asioiden vuoksi tutkijat kehottivatkin jatkotutkimuksessa kiinnittämään huomiota oppilaiden iän ja sukupuolen vaikutukseen nettikiusaamista tutkiessa.

Yang & Salmivalli, 2015: Suomalaisessa satunnaistetussa vertailukoetutkimuksessa tutkittiin KiVa Koulu -ohjelman vaikuttavuutta oppilaisiin, jotka sekä kiusasivat muita että olivat kiusaamisen uhreja, eli heidät oli luokiteltu kiusaaja–kiusatuiksi ja verrattiin ohjelman vaikuttavuutta oppilaisiin, jotka olivat vain joko kiusaajiksi ja kiusatuiksi luokiteltuja. Tutkimukseen osallistui 8–15-vuotiaita oppilaita (*n* = 23 520) 195 suomalaisesta koulusta. 738 luokkaa osallistui KiVa-koeryhmään ja 647 luokkaa kontrolliryhmään, joka jatkoi tavanomaista kiusaamisenvastaista toimintaa. Oppilaat vastasivat OBVQ-lomakkeella (Olweus, 1996) ja PRQ-lomakkeella (Salmivalli & Voeten, 2004) kiusaamista koskeviin kysymyksiin, jotka liittyivät niin vastaajaan itseensä kuin vertaisiin. Lomakkeisiin vastattiin alkumittauksen lisäksi yhdeksän kuukautta KiVa Koulu -ohjelman käyttöönoton jälkeen. Tulokset laskettiin vertailemalla vallitsevuuksia ja logistisen regression avulla. Kiusattu–kiusaajiksi luokiteltujen oppilaiden määrä väheni suhteellisesti seuranta-ajassa kummassakin ryhmässä, mutta lasku oli KiVa Koulu -ohjelmaan osallistuneissa kouluissa suurempi (itseraportoitu: *b* = 0,45; *p* = 0,01; vertaisraportoitu: *b* = 0,27; *p* = 0,01). Tämän lisäksi todennäköisyys tulla luokitelluksi kiusaaja–kiusatuksi oppilaiden itsensä (OR: 1,51; 95 %:n lv: 1,29–1,73) sekä vertaisten raportoimana (OR: 1,63; 95 %:n lv: 1,33–1,92) oli suurempi kontrollikouluissa verrattuna interventioon osallistuneisiin kouluihin. Tämän lisäksi itseraportoitu kiusaaminen (*b* = 0.24; OR: 1,16; 95 %:n lv: 1,10–1,41; *p* = 0,02) ja vertaisraportoitu toisten kiusaaminen (*b* = 0,22; OR: 1,20; 95 %:n lv: 1,06–1,34; *p* = 0,04) vähenivät, kuten myös itseraportoitu (*b* = 0,31; OR: 1,35; 95 %:n lv: 1,23–1,46; *p* = 0,01) sekä vertaisraportoitu (*b* = 0,27; OR: 1,24; 95 %:n lv: 1,10–1,39; *p* = 0,01) kiusatuksi joutuminen. Näiden tulosten perusteella KiVa Koulu -ohjelma näyttää mahdollisesti vaikuttavan myös kiusattu–kiusaajiksi luokiteltujen oppilaiden toisten kiusaamiseen ja kiusatuksi joutumisen määrään vähentävästi.

Kvasikokeellinen vertailututkimus

Kärnä ym., 2011a: Suomalaisessa kvasikokeellisessa tutkimusasetelmassa tutkittiin KiVa Koulu -ohjelman vaikuttavuutta sen käyttöönoton alkuvaiheessa hyödyntämällä vierekkäisiin kohortteihin perustuvaa, kvasikokeellista pitkittäistä kohorttitutkimusasetelmaa, joten tässä tutkimuksessa ei ollut varsinaista vertailuryhmää. Tutkimukseen kutsuttiin kaikki suomalaiset koulut, ja siihen osallistui yhteensä 888 koulua ja noin 150 000 perusopetuksen 1.–9.-luokkalaista eli 8–16-vuotiasta oppilasta yhteensä 11 200 luokalta. Tässä asetelmassa kunkin luokka-asteen kohortin seurantamittaustuloksia (posttest) verrattiin samanikäisten saman koulun oppilaiden alkumittaustuloksiin (*pretest*) eli aiempaan kohorttiin, joka ei ollut vielä osallistunut ohjelmaan. Näin oli mahdollista sulkea pois esimerkiksi lasten ja nuorten tavanomaiseen iän myötä tapahtuvaan kehitykseen liittyvät vaikutukset. Vastemuuttujana käytettiin OBWQ-lomakkeella kahta kysymystä, jotka koskivat toisten kiusaamista ja kiusatuksi joutumista. Tutkimuksen tulokset raportoitiin kiusaamisen esiintyvyys- ja vetosuhdelu-

kuina. KiVa Koulu -ohjelman jälkeen eli yhdeksän kuukauden kuluttua KiVa Koulu -ohjelman implementaatiosta toisten kiusaamisen (OR: 1,18; 95 %:n lv: 1,15–1,21; $p < 0{,}001$) ja kiusatuksi joutumisen (OR: 1,22 95 %:n lv: 1,19–1,24; $p < 0{,}001$) esiintyvyys oli pienentynyt jokaisella luokka-asteella. Tutkimusten tulosten perusteella vaikutus kiusaamiseen oli tilastollisesti merkitsevä alakoulun oppilailla ja vaikuttavuus kasvoi ensimmäiseltä luokalta neljänteen luokkaan asti (kiusatuksi joutuminen OR: 1,17–1,33; $p < 0.001$; toisten kiusaaminen OR: 1,15–1,34; $p < 0{,}001$), jonka jälkeen se väheni, ja yläkoulussa ero oli merkitsevä ainoastaan 8. luokan oppilailla kiusatuksi joutumisen osalta (OR: 1,15; 95 %:n lv: 1,00–1,32; $p = 0{,}047$). Tutkijoiden mukaan tulos on linjassa aikaisempien tutkimusten kanssa, joiden mukaan KiVa Koulu -ohjelma oli ollut tehokkaampi alakoulun oppilailla yläkoulun oppilaisiin verrattuna. Tutkijoiden mukaan nämä tulokset voisivat parhaimmillaan viitata siihen, että yleistettynä 500 000 suomalaisen koululaisen populaatioon KiVa Koulu -ohjelma voisi edesauttaa kiusaamisen vähenemistä 7 500 kiusaajalla ja 12 500 kiusatulla.

Ennen–jälkeen-tutkimukset ilman vertailuryhmää

Clarkson ym., 2019: Tämä tutkimus oli Isossa-Britanniassa toteutettu alustava KiVa Koulu -ohjelman vaikuttavuus- ja kustannusarviotutkimus. Tutkimus oli ennen–jälkeen-asetelmalla toteutettu interventiotutkimus ilman vertailuryhmää. Mukaanottokriteerinä oli yhden vuoden KiVa Koulu -ohjelman toteuttaminen, ja 73 koulusta tutkimukseen osallistui yhteensä 41 valtion ylläpitämää alakoulua. Oppilaat olivat 7–11-vuotiaita ja raportoivat kiusatuksi joutumista sekä toisten kiusaamista ennen ohjelman alkamista ja vuosi ohjelman aloittamisen jälkeen. Ennen-mittauksiin osallistui 3 720 oppilasta ja jälkeen-mittauksiin 3 612 oppilasta. Kiusaamista mitattiin oppilaan itseraportoinnilla OBVQ-lomakkeella (Olweus, 1996), joka sisälsi kysymykset kiusatuksi joutumisesta ja toisten kiusaamisesta. Aineistoa analysoitiin lineaarisilla monitasoisilla sekamalleilla (*linear mixed effects*), joissa testattiin sekä jatkuvien että dikotomisoitujen kiusaamis- ja kiusatuksi joutumisvastausten muutoksia vuosi ohjelman alkamisen jälkeen verrattuna lähtötilanteeseen. Tulosten perusteella kiusatuksi joutumista ($d = |0{,}99|$) ja toisten kiusaamista ($d = 0{,}97$) raportoitiin tilastollisesti merkitsevästi vähemmän KiVa Koulu -ohjelman toteuttamisen jälkeen ennen-mittaukseen verrattuna. Johtopäätöksenä todettiin, että KiVa Koulu -ohjelma vaikuttaa lupaavalta vähentämään kiusaamista ja kiusatuksi joutumista isobritannialaisissa alakouluissa, mutta koska tutkimuksessa ei ollut vertailuryhmää, tuloksia tulee tulkita varovaisesti.

Tiedoksi annettavat tutkimukset

Gaffney ym., 2019: Meta-analyyttisessa kirjallisuuskatsauksessa tutkittiin kiusaamisen ehkäisyohjelmien vaikuttavuutta. Mukana oli muitakin ohjelmia kuin KiVa-ohjelma. Tässä vaikuttavuuskatsauksessa arvioitiin kolme alkuperäistutkimusta (Kärnä ym., 2011a, 2011b, 2013), jotka oli sisällytetty mukaan meta-analyyttiseen kirjallisuuskatsaukseen.

Juvonen ym., 2016: Suomalaisessa satunnaistetussa vertailukoetutkimuksessa tutkittiin KiVa Koulu -ohjelman vaikuttavuutta oppilaiden itseraportoimaan kiusatuksi tulemiseen, koulun välittävään ilmapiiriin, asenteisiin koulua kohtaan sekä masennukseen ja itsetuntoon 4.–6.-luokkalaisten oppilaiden keskuudessa suomalaisissa kouluissa yhteensä 7 010 oppilaan otoksessa. Lisäksi tutkimuksessa tutkittiin, moderoiko perustasomittauksen kiusaamiskokemusten laajuus KiVa Koulu -ohjelmasta kouluasenteisiin, masennukseen ja itsetuntoon saatavaa hyötyä. Satunnaistetussa vertailukoeasetelmassa KiVa Koulu -ohjelmaa toteutti 39 koulua ($n = 3\,775$ oppilasta), ja kontrolliryhmässä koulujen tavanomaista kiusaamisenvastaista toimintaa jatkoi 38 koulua ($n = 3\,235$ oppilasta). Kiusaamista mitattiin OBVQ-mittarilla (Olweus, 1996), koulun ilmapiiriä ja oppilaiden asennetta koulua kohtaan suomalaisella Metsämuurosen, Svedlinin ja Ilicin (2012) kehittämällä mittarilla. Masennusta mitattiin suomalaisella versiolla Beckin masennuskyselystä (RBDI; Beck & Beck, 1972; Raitasalo, 2007) ja itsetuntoa suomennetulla *Rosenberg Self-Esteem Scale* -mittarilla (Rosenberg, 1965). Analyyseissä verrattiin alkumittausta ja yhdeksän kuukautta ohjelman implementoinnin jälkeen suoritettua seurantamittausta. Analyysimenetelmänä käytettiin monitasomalleja, joissa tasoina olivat oppilaat ja koulut. Tulosten perusteella KiVa Koulu -ohjelmalla oli positiivinen vaikutus koulun välittävään ilmapiiriin ($b = 0{,}093$; $p < 0.05$), asenteisiin koulua kohtaan ($b = 0{,}12$; $p < 0{,}01$) ja oppilaiden itsetuntoon ($b = 0{,}082$; $p < 0{,}05$). Oppilaiden mielialassa ei kuitenkaan ollut merkitsevää eroa koe- ja kontrolliryhmien välillä ($b = -0{,}021$; Ei tilastollisesti merkitsevä). Tässä tutkimuksessa vastemuuttujina eivät olleet tämän katsauksen tutkimuskysymyksen ilmiöt eli toisen kiusaaminen ja kiusatuksi joutuminen, vaan keskiössä oli KiVa Koulu -ohjelman hyöty koulukiusaamiseen liittyviin seurauksiin.

Persson ym., 2018: Tutkimus selvitti KiVa Koulu -ohjelman kustannusvaikuttavuutta ruotsalaisissa peruskouluissa 1.–9.-luokkalaisilla oppilailla verrattuna koulujen tavanomaiseen kiusaamisen vastaiseen toimintaan, mutta kyseessä ei ollut varsinainen interventioasetelma. Tutkimuksen tarkoituksena oli arvioida, vähentääkö KiVa Koulu-ohjelma koulukiusaamista kustannustehokkaasti ja tuottaako se oppilaiden hyvinvointiin hyötyjä suhteessa ohjelman toteuttamisesta aiheutuviin kustannuksiin. Tutkimuksen analyysit perustuivat päätösanalyyttiseen Markov-malliin, jossa simuloitiin oppilaiden siirtymistä statukseltaan ”kiusattujen” ja ”ei-kiusattujen” välillä. Mallinnuksessa hyödynnettiin aiemmista vaikuttavuustutkimuksista saatua tietoa KiVa-ohjelman vaikutuksista sekä Ruotsin koulukontekstiin liittyviä kustannusarvioita. Vaikuttavuutta arvioitiin vähentyneiden kiusaamistapausten sekä elämänlaatumittarin avulla (*Quality Adjusted Life Years;* QALY). Tutkimus arvioi ohjelman kustannuksia koulutuksen järjestäjän näkökulmasta. Tulosten perusteella KiVa-ohjelma oli kustannusvaikuttavampi vaihtoehto kuin koulujen tavanomainen kiusaamisenvastainen toiminta. Ohjelma vähensi kiusaamistapauksia ja lisäsi oppilaiden hyvinvointia suhteellisen pienillä lisäkustannuksilla. Mallinnuksen perusteella KiVa-ohjelma tuotti enemmän QALY-hyötyjä ja jäi hyväksyttävän kustannusvaikuttavuusrajan sisälle. Tutkijat päättelivät, että KiVa-ohjelma on taloudellisesti perusteltu ja tehokas menetelmä koulukiusaamisen ehkäisyyn sekä yksilö- että yhteiskuntatasolla. Tutkimuksen keskiössä eivät kuitenkaan olleet yksittäisten oppilaiden itseraportoimat kiusaamiskokemukset tai psykologiset seuraukset, vaan ohjelman taloudellinen vaikuttavuus- ja kustannushyötysuhde.

Liite 3. Vaikuttavuusarvion tasot ja vaatimukset.
Lisätietoja arviointioppaasta (Merikukka ym., 2025).

Taso	Menetelmäkuvaus	Tutkimus
1/5	Menetelmä on dokumentoitu riittävällä tarkkuudella.	• Enintään vertaisarvioimatonta tutkimusta
2/5	Menetelmän teoreettinen tausta on kuvattu ja perusteltu	• Vertaisarvioitua tutkimusta • Vaikutus- tai vaikuttavuustutkimusta ei ole tai se ei ole luotettavaa
3/5	Menetelmä on dokumentoitu riittävällä tarkkuudella. Teoreettinen tausta on kuvattu ja perusteltu.	• Vertaisarvioitua vaikutus- tai vaikuttavuustutkimusta ennen–jälkeen-asetelmalla tai myönteinen menetelmän näytön arviointi keskeisessä kansainvälisessä menetelmätietokannassa • Luotettavuudeltaan tyydyttävä (keskiarvo vähintään 2)
4/5	Menetelmästä on opas, manuaali tai muu kirjallinen dokumentaatio.	• Vertaisarvioitua vaikuttavuustutkimusta ennen–jälkeen-asetelmalla
5/5	Menetelmällä on Suomessa kotipesä, joka tarjoaa käyttöönoton tukea	• Vertaisarvioitua vaikuttavuustutkimusta seurantamittauksella • Luotettavuudeltaan hyvä (keskiarvo vähintään 3) • Efektikoko on riittävän suuri